

బాలనాగమ్మ

(స్టేజి డ్రామా)

కర్త:—చెరుకువాడ శేంకటామయ్యగారు.

కొత్త కొత్త పోకడలతో—వంత వింతి ఘట్టములతో—అద్భుతమైన మాయలతో—చమత్కారమైన పన్నుగడలతో—బాలవర్ధిరాజు, శౌర్య ధైర్యముల ప్రతిఫలింపజేయు నాటిక.

యిందు మాయల మరాటీ మోస కృత్యములు మాయాశీతము, మగ్గుముల బేద్యములు— నోడలు పులకరింపజేయు కథాసంవిధానములతో, గుండెలు దద్దరిల్లజేయునీనులు, భయానక సంగతులతో విస్మయింపగలుగు పద్యగద్యములతో జేయబడినది

జంగమ దేవగుల తంబుర తీవల నుండి ఉద్భవించిన యీ వీర యశోగానము, ఆంధ్ర దేశమున ప్రతీ పల్లె పట్టణం, నిండినకథ యీ నాటిక ఆంధ్ర రంగస్థలమలంకరించినది

త్వరపడుడు

వెల:— 1-4-0

నలయువారు:—

కాళహస్తి తమ్మారావు అండ్ సన్స్,
క్రిటర్లు, పబ్లిషర్లు, అండ్ బుక్సెల్లర్లు.
రాజమండ్రి.

మీ రాబాయి

(ఆశుచింత ముల నాటకము)

గ్రంథకర్త :

బాలకవి, శతావధాని

బ్రహ్మశ్రీ నూకల సూర్యచారాయణమూర్తిగారు.

పబ్లిషర్స్ :

కాళహస్తి తమ్మారావు, అండు సన్న్

ప్రింటర్స్, పబ్లిషర్స్, అండు బుక్స్‌లర్స్, రాజమండ్రి.

1945

స ర్వ హ క్కు-లు
ప్రకాశకులవి.

ప్రథమ ముద్రా
500 కాపీలు

కాళహస్తి తమ్మిరావు అండు సస్సుచారి
స్వకీయ శ్రీరాజేశ్వరీ ప్రెస్ నందు
ముద్రించబడియె-రాజమండ్రి.

కాపీ రైటు
రిజిస్టర్డ్

మూల్యం
రూపాయి పావులా

ప్రకటన.

ఈ నాటకమును ముదిరించుట, ప్రదర్శించుట, స్క్రీనుచేయుట
రికార్డు తీయుట వగైరాలు మా వ్రాతపూర్వకమైన అనుమతిలేనిదే,
ఎవరును చేయరాదని యిందుమూలముగా తెలియజేయడమైనది. ఈ
నియమములు అతిక్రమించినవారు మేము చేయు సివిల్ క్రిమినల్ చర్య
లకు బాధ్యులగుదురు.

ఇట్లు,
కాపీరైటు హక్కుదార్లు
కాళహస్తి తమ్మారావు అండు నన్ను,
రాజమండ్రి.

ఇంద్రుల పాత్రములు.

—♦ పురుషులు ♦—

రాజాక్షంభుడు :—కథానాయకుడు.

జయమల్లుడు :—మీరాతండ్రి.

నయానందుడు :—యోగి

మదనసింగ్ } వార్తాహులు.

పుట్టసింగ్ }
శివనాథభట్టు } పాదులు.

సదానందుడు }
కామిశ్రేణి :—

—♦ స్త్రీలు ♦—

మీరాబాయి :—కథానాయకురాలు.

వీరాబాయి :—మీరాజనని.

సుగుణాబాయి :—మీరా ఆడబడుచు.

నళిని :—మీరాచెలికత్తె.

సుందరమ్మ :—

వృద్ధురాలు :—భిక్షురాలు.

శ్రీ రస్తు.

మీ రాబాయి

ప్రథమాంకము.

మొదటి రంగము—రాచనగరులో కైఫియతునిదిరము.

(ప్రవేశము—పాండురంగనామసంకీర్తన మొనరించుచు
దయానందయోగి—అను బంధము—1)

నయా :—(స్వగ) ఆహా ! భోగపరాయణులు, శ్రీమంతులునగు క్షత్రియుల గర్భమున నుద్భవించియు, బదియాలువత్సరములైనఁ బైఁబడక ముందే, విజితేంద్రియులగు మహామునులకు సైతము దుర్లభంబులగు భక్తివైరాగ్యముల నముపార్జించుకొని, యూక్తిభవించిన సద్గుణపుంజమేయనఁ దనరుచున్న మీరాబాయి, హింకూసుందరీషణులకెల్ల మార్గదర్శిగదా ! అక్కన్యజన్మముచేత క్షత్రియకులమెల్లఁ బునీతమైనది—తల్లిదండ్రులగు వీరాజయమల్లులు ధన్యులయిరి. రాతోరు రాజవంశమెల్ల నామెచు జూచి గర్వింపవలసినదే !

సీ. మందాకినీ దిన్య • మందవీచికలందు

లలిఁ దూఁగు నాయందు • కళలభాతి

గ్రీష్మకాలోద్భవ • పుష్పసౌరభయుక్త

వనవీధిఁ జరియించు • పవనుఁబోలె

సాంధ్యరా గంచిత ♦ సాందర్యవిస్ఫూర్తిఁ
 ప్రకటించు మేఘమా ♦ లికలపగిది
 చూతఖాదనమునఁ ♦ జ్ఞానకలకంఠ
 కంఠనిర్గత శ్రావ్య ♦ గానమట్లు

గీ. భభిర ! సుందరంబుచు, పుఖ ♦ ప్రదముఁ గాంతి
 మంతమును, మధురమునై ♦ భక్తురాలి
 తనువు-సద్వర్తనంబును ♦ దర్శనంబు
 పాటయు నమరి, జనచతుర్ ♦ పక్షముఁగలుగు.

ప్రజలెల్లరు నామెయొక్క సచ్చరితంబును గాథలుగ వాకొను
 చుండఁ బలుమారు లాకర్షించితిని. సామాన్య స్త్రీచందమున
 నామె షేదసాదలతోఁగలసి, విఠలదేవుని బజించుచు నీధులఁ
 బడి పోవుచున్నపుడు । పత్వక్షముగఁ జూచితిని. కాని, నే నింత
 వరకు నామెతో ముచ్చటింపలేదు. తఱువాతనే, యామె
 యీ భజనమందిరమునకుఁ బ్రార్థనసేయవచ్చునని తెలిసికొని,
 యామెతో సంభాషించు నుత్సాహ ముతో నరుదెంచితిని.
 (కొంచెమూగి) అదే! రాచనగరులోని మంగళవాద్యములు
 వినబడుచున్నవి. (ఆకసమువంకఁ జూచి) మారోదయకాల
 మానన్న మయినది. అప్పుడే పురవీధులందు నందడులెట్లుక్రందు
 కొన్నవో! భాస్కరాగమనము ప్రజలలో నెంతసంచలనముం
 బుట్టించుచున్నదో!

సీ. కానుక లప్పింపఁ ♦ గాబోలు! గొల్లలు
 పాలకుండలతోడఁ ♦ బయనమయిరి!
 మేల్కొల్పు గీతముల్ ♦ వినిపింపఁ గాబోలు!
 పక్షులు తమగుండ్లు ♦ బాయుచుండె!

సుదతులు కాఁబోలు ! ♦ చూడ వేడుకపడి

చెఱువుగట్టులపైని ♦ జేరివారు !

స్వాగతంబీయంగ ♦ వాంఛించికాఁగోలు !

తమ్మిగుంపులవెల్ల ♦ దలలనెత్తె !

ప్రార్థిశాంగన కోముల ♦ పంటయనఁగ

సూర్యుఁ డాకసంబునఁ బాడ ♦ సూసినంత

జచుల కోలాహలంబులు ♦ వంతరల్లె

జగము మేల్కొంచె జీకటుల్ ♦ నమసిపోయె.

భక్తురాలగు మీరాబాయి యింకను దృగ్గోచరముగాలేదు. నిద్రనుండి పెందలకడచి యామె లేచునని వినియుంటిని— నేడీ భజనచుందిరమున కరుదెంచుటలోఁ దడయుట కేమికారణమో ! (ఇంచుక సేపాగి) అహా ! నే నెంతపుణ్యాత్ముడను ! మూర్తిభవించిన భక్తిరసమో, లేక యిలకవతరించిన భారతి యోయనఁ దనరుచు, మంజులమధురాలాప మొనరించుచు నిలు వచ్చుచున్న యా సుందరీమణియే మీరాబాయి !

చ. కమల దళాంచిలంబులయి ♦ కాంతులనీనెడు కన్నులందు శాంతము తొలుకాడ-భక్తికి-ని ♦ ధానముగా వెలుగొందుమోమునందమరంగ మందహాసము-ల ♦ తాంతములం గొనివచ్చునామె-గా నము మధురమ్ము, శ్రావ్యమును ♦ నవ్యమునై విననయ్యెనియ్యెడన్ సాగుసందర్శనము సకలభాగ్యప్రదముకదా !

(అంతః జేతఁ బూలసెజ్జను బట్టుకొని, మీరాబాయి ప్రవేశము.)

మీరా :—(దయానందు నుద్దేశించి, తనలో) అహా ! ఏమి నా భాగ్యము ! నేటితో నా నోములు ఫలించినవా ? నా జన్మ తరించి

సదా? గతరాత్రి స్వప్నమున రంభోడ దేవుడు సాక్షాత్కరించి,
 “యచిరకాలములో సద్గురుపాదసంసేవాభాగ్యము నీకుఁ బ్రాప్తింపఁ
 గలద”ని నుడివెను. ఆ గురుదేవుఁ డీతఁడేకాబోలు! (ప్రకా)
 ఓ భక్తాగ్రగణ్యా! వాసురాలిదే భక్తి పురస్కరముగాఁ బ్రణమిల్లు
 చున్నది—అనుగ్రహింపుఁడు. (అని పూలసెజ్జను గ్రిండఁబెట్టి నమస్కరించును.)

దయా:—పాండురంగ పాదారవిందసేవాసద్భాగ్యప్రాప్తిరస్తు.
 కుమారీ! మీరా! తఱువాతనే యిటుకువచ్చి, నీ దర్శనముకొఱస
 వేచియున్నాను.

మీరా:—మహాత్మా! ఈ దాసురాలి యెడ నిర్వేతుకకరుణా
 శయమును వ్యక్తపరచిన భక్త కేళిరులగు మీ వృత్తాంతము వినుటకు
 హృదయము వేగిరపడుచున్నది. అనుగ్రహింతురా?

దయా:—అమ్మా! నే నొకసన్యాసిని. నన్ను “దయానం
 దుడ”ని యెల్లరు వ్యవహరింతురు. బాల్యముననే పరమేశ్వరానుగ్ర
 హమున భక్తివైరాగ్యము లలవడఁజేసికొని, పుణ్యక్షేత్రములం
 గ్రుమ్మరుచు నే నెరింగినసూక్తులను ప్రజలకు బోధించుచుఁ గాలము
 వెళ్ళఁబుచ్చుచున్నాను నే నీ మార్వారు దేశమునకువచ్చి మాసము
 దినములయినది. నీ పవిత్రచరిత్రమును బ్రజలమూలమున విని, నిన్ను.
 జూచి, నీతో ముచ్చటించఁగోరి యిపు డిటుకు వచ్చితిని.

మీరా:—మహాత్మా! యోగిపుంగవా!

మ. పరలోకాంబిత నిత్యసౌఖ్యమె మదికా ♦ వాంఛించి, సంసారమున్
 బరివర్జించి, విరాగిక్తై, వినుత స ♦ ద్భక్తాగ్రగణ్యుండవై
 పరమాత్ముండగు పాండురంగని సదా ♦ ప్రార్థించుచున్నట్టి నీ
 వరు దేవతరియించె నీ గృహము-నే ♦ నానందముం బొందితిన్.

సాధుసందర్శనము - సకలార్థ సాధకము - దురితహరణము - సంతోషప్రదము
అని శ్లోకము చెప్పుదురు.

దయా — తల్లీ! యశావనవతివగు నీ కీర్తి క్షిప్తై రాగ్యము లల
నడుట పూర్వజన్మమున జేసిన పుణ్యవశమున నై యుండును. మహా
రాజపుత్రవయ్య, వెలగల వలువలకొల్లక, యాభరణములను ధరిం
పక, భోగలాలసపుగక, నిటుపేదకై వడ సామ్యావస్థములను
ధరించి, పాండురంగ పదారవిందసేవామృతాస్వాదన సక్తచిత్తనయన
నీ చరితము సర్వజనసంకీర్తనీయముగదా!

మీరా :—స్వామీ ! దయానందా! తనువులు క్షణభంగుర
ములు, బుద్బుదప్రాయములు-యశావనము ఝరీ వేగత్ఫల్యము, మరణ
మనివార్యము - నిత్యము - నిర్మలమునగు జీవనముగోరువా రిహలోక
వాంఛలకలొనుగాను, సుఖములకు ముందంజవేయురు భోగములకా
శక్తింజెందరు మీరెటుంగని పరమార్థమేమున్నది. ? యోగివరేణ్య!

నీ॥ వసియించుటకునవ్య ♦ భర్తృహర్మ్యము లే?

ఈయదే బూరుహ ♦ చాఞ్చనుసుఖము

ధరియించుటకుః జారు ♦ తరభూషణములే?

తనరి వే నవలతాం ♦ తిములుమేన!

ఆరగించుటకయి ♦ క్షీరాన్నమదియే?

తృప్తిసందేద పండ్లు ♦ తినినబొట్ట!

శయించుటకుఃబూల ♦ శయ్యలేవలయునా?

చాపరాబండలు ♦ చాలవొక్కొ!

గీ. మరణమానన్నమైనపు ♦ మనుజుః దొక్కడ

చనెడు గ్రహచారముండ, సం ♦ సారమేల!

శాశ్వతముకాని జగతి సం ♦ చారమేల?

సర్వలోకేశు మరచి వి ♦ చారమేల?

దయా :—(తనలో) ఆహా ! అన్నదీయాదులకుఁగూడ దుర్లభం బగు మహత్తర విజ్ఞానసంపద యీమె కలవడినదికదా ! (ప్రకాశ) కుమారీ ! మీరా ! నీపలుకులు విజ్ఞానితోభిత్తుములుఁ సత్యసమన్వితములు - పర్వజన సమాదరణీయములు. నీభక్తి ప్రశంసార్హము.

మీరా :—దేవా ! జన్మసాఫల్యము నడయుటకు భక్తియే కదా ప్రధానము ! నిశ్చలభక్తి భావముతో - భవపాశమునఁ జిక్కువడక, భవంతునిభజించు - ఓవిత్తు. డే చరితార్థుడగుదా !

దయా :—అమ్మా ! నిజము - నీవు చెప్పినదెల్ల నిజము. జనసంబంధినదాది మావపుడు దా ♦ సాఫల్యమాశించుచో - దనువుల్ బుద్బుదపన్ని భంబులని స్వాం ♦ తంబందు భావింపుచుకొన దనయిల్లంచుచు, వాకిలించును నృధా ♦ తాపత్రయంబూన కా ఘనమో కేశవనామ సంస్మరణముం గాంగీంచి చేయదగున్.

మీరా :—దేవా ! తావకీయ దివ్యభోధసుధ నాస్వానించి, ధన్యనైతిని. నేటినుండి నాకు మీరుగురువులు - మీ యుపదేశానుసారముగ వర్తించుటయే నాముఖ్యధర్మమని విశ్వశింతును.

దయా :—పుత్రీ ! నీవు నాశిష్యోక మంగీకరించుట నా భాగ్యమే ! కాని, నేనొక తావురచుండు వాడంగానుగదా ! ఈదినమున నీవురమం దుంటిని - రేపు చిత్తూరునకుఁ బయనముగా నున్నాడనుఁ కనుక నీకును నాకును నెల్లప్పుడు నొక ప్రదేశమునఁ గల సీకొనుటకు వీలు చిక్కదు. విజ్ఞానఖనినగు నీకితరు లుపదేశించుట కేమున్నది ? అయినచు మనసున నన్నాచార్యునిగా భావించితివికావున - నిత్యానందసంధాయకమగు, సాండురంగని దివ్యచరణారవిందముల నెల్లప్పుడు నిదేవిధమున భజింపుమని యుపదేశించుచున్నాను. ఆ శ్రీరంగ భజనకుఁ దుల్యమగునది వేటొందులేదు.

సీ॥ కలుషంబు నడలించి ♦ కైవల్యమిచ్చును
 పాండరంగని దివ్య ♦ పాదభజన !
 భవభీతిఁబోఁకొట్టి ♦ భక్తితత్వమునేర్పుఁ
 బాండురంగని దివ్య ♦ పాదభజన !
 భేదంబునడలించి ♦ మోదంబు ఘటియించుఁ
 బాండురంగని దివ్య ♦ పాదభజన !
 అవివేకమునుమాల్చి ♦ సువిచారమొనఁగును
 పాండరంగని దివ్య ♦ పాదభజన !

గీ అట్టిదానిని శ్రద్ధమై ♦ నబల ! నీవు
 సతఃసూసేయుచు నత్కిర్తి ♦ సంతరిల్ల,
 వర్ణనాతీత సంశోష ♦ వార్ధిఁదేలి
 స్త్రీలలో కెల్లము శివోచుఁ ♦ జెలఁగుచుమ్మ !!

మీరా :—(దయానందుని పాదములఁపైడి) స్వామీ ! అజ్ఞాన
 వశంబున నఁసారాంధకార కూపంబుఁ బడి నశింపకుండ, నన్నుద్ధ
 రించితిరి. మీయుపదేశమును దలఁచాల్తును. వివాహము నొల్లను.
 భవబంధములచేఁ గట్టువడను. భర్తయునునను, గర్తయునునను, హర్త
 యునునను నాకా విశల దేవుడే !

దయా :—(లేవదీసి) కుమారీ ! మేలు మీలు ! ఆజ్ఞాంతము
 బ్రహ్మచారిశివై, లోకహితార్థము, శక్తిసంపన్నులైక పాటుపడుచుం
 డుము. ఇంక నేఁ బోయినచ్చెదను. నాకనుజ్ఞయుమ్ము.

మీరా :—గురుదేవా ! తమ దర్శనభాగ్యము మరల నీదాసు
 రాలి కెప్పుడు లభించును ?

దయా :—కుమారీ ! నేను రేపు చిత్తూరునగరమునకుఁ బోవు
 చున్నాను. అటఁగల వేణుగోపాలస్వామిని సంవర్ధింప వలయునన్న
 కుతూహలముగలదు. అప్రదేశము వీడి యొక్కడి కేఁగెదనో—యిప్పుడు

చెప్పజాలను. కాని, నిన్నుఁ జూచుటకై తిప్పక యెప్పుడయిన నిటకు వచ్చెదను. నామాటను విశ్వసించుము.

మీరా :—గురు దేవా ! పిఠలదేవుని కొఱకు నే నీ పుష్పములంగైకొని తెచ్చితిని. నేను వీనితో నమ్మహాత్ముని బూజించుచుందును. భక్తిభావపరిమళితమగు మనోహరగీత మొండు పాడిన పిమ్మట మీరేగవలయునని నాప్రార్థన.

దయా :—అమ్మా ! అట్లేకానిమ్మా. (అనుబంధము 2)

(మీరాబాయి మందిరములోని పాండరంగ విగ్రహముపై : బూవులసిడిన పిమ్మట - దయానందుడు పాడు గీతము ననుసరించి భజనసేయుచుండఁగాఁ దెరవాల్లును)

రెండవరంగము—అంతఃపురము.

(ప్ర)వేశము-చేతనోక లేఖింబట్టుకొని జయమల్లుడు)

జయ :—(లేఖిను జదువుటలభినయించి-తనలో)అహా ! ఏమి నాభాగ్యము ! సర్వవిధములఁ దమతో సమానులగు వారితోడి నెయ్యమును, వియ్యమును-సాధారణముగా నమకూడుననుట నేనెఱింగినవిషయమే ! చిత్తూరు మహారాజాయగు కంభుడే స్వయముగా నాపుత్రికను-మీరాను(దన సహధర్మచారిణిగాఁ జేసికొనుతలంపుతో నాయంగీకారముంగోరుచు, నీలేఖిను బుత్రైంచినాడు. ఇక నాలసింపనేల ? పట్టమహిషితో ముచ్చటించి యనుకూలమగు ప్రత్యుత్తరమువాసింపవెదను. (ప్ర)క్కకుఁజూచి) అదిగో ! దేవియు నరుదెంచుచున్నది. ఆమె నడిగినయెడలఁ గొమరితయొక్క మనోగతాభిప్రాయముకూడ విదితమగును.

(అవుడు మీరాబాయి ప్రవేశము.)

మీరా :—నాథా! చిత్తురు రాణాయెద్దనుండి మీ కేదియో. లేఖ వచ్చినదని ఎఱిసి. అందలివిషయమే నెరుంగదగినదా?

జయ :—ప్రేయసీ! మాటలోనికే వచ్చితివి. లేఖయందలి యంశములనుగురించి నీతో ముచ్చటంపడలచితివి — రమ్మ — ఇటుగూరుచుండుము.

మీరా :—(ఆసీనుతాలై) సెలవిడు.

జయ :—దేవీ! మన మీరాకు—ముక్తవయస్సు వచ్చినది కదా! అన్య లావణ్య తేజోవిరాళియు — నిరుపమాన విద్యావతియు నగు నామెకు వివాహమొనరించు టవసరముగదా!

మీరా :—నాథా! ఆమెకు బెండిలికిదగిన యీశీ వంశే వచ్చినది. వివాహమునుగఱచించి ప్రస్తావించునపుడెల్ల నామె వింతగా ముచ్చటంచుచుండును.

జయ :—వార్ధకమునఁ బొందదగిన భక్తివైరాగ్యము నామె బాల్యమందే పొందినది. యౌవనమందుఁగూడ నట్లే యున్నది.

మీరా :—రాచక్షలమునఁబుట్టిన యాడువారిట్లుండుటకు వీలా? వయస్సువచ్చుటతోడనే—సుత్త్రత్రయవంశసంజాతుండగు నుత్తమపురుషుని బరిణయంబాడకున్న, లోకము సన్నుతింపదుకదా!

జయ :—వివాహమన్న నామె కయిచ్చమా? లేక, కూలంకషమగు తన భక్తిప్రవాహము నది యరికట్టునని తలంచుచున్నదా?

మీరా :—ఆమె తలంపేదియో నాకుఁ దెలియదు—తానీ వఱకే పరమాత్ముండగు పాడుగంగని ద్రికరణశుద్ధిగాఁ బ్రేమించి పెండ్లియాడినదట! ఈ మధ్య నెన్నో యొకయోగి— “పరిణయమాడి భవపాశములఁ దగులువడకుమ” ని యుపదేశించినాడట. అందుచేత రం

ఛోడదేవుడే తనకు భర్తయట ! ఇట్లు పలుకుచున్న యామెకు సమాధానము చెప్పటం కెన్నరితరము ?

జయ :—(విచారముతో) అక్కటా ! చిత్తూరు మహారాయగు కుంభుడు భార్యగా నామెను బడయగోరి, నాకీ భేఖరు వ్రాసినాడు. ఆమె యిప్పుట మూర్ఖతను వివేకమును నెట్లు ?... .. భగవన్నామసంకీర్తనము వినబడుచున్నది ! ఆమెయేకాభాలు నిటు వచ్చుచున్నది.

వీరా :—మీరే, ఆమెతో సంభాషింపుడు. వెండ్లిలింగుజుతిందిన యభిరామమేమని చెప్పినో విందము.

జయ :—మంచిది అట్లే యగుగాక !

(అంత భగవన్నామస్మరణ మొనరించుచు మీరాబాయి ప్రవేశము.

(అనుబంధ ౪ — 4.)

వీరా :—అమ్మా ! మీరా ! నీవు సమయమునకే వచ్చితిని. తండ్రిగారు నీతో నొక ప్రధానాంశమునుగుఱించి మాటాడగోరుచున్నారు.

మీరా :—తల్లీ ! నాన్నగారు నాతో బ్రహ్మవరసేయునంతటి ప్రధానాంశ మేమున్నది ?

జయ :—కుమారీ !

సీ. నిజ యశస్సందికల్ ♦ నిఖిల దిక్కులునిండ

శేలనేలిన మహీ ♦ పాలవరులు

మగలాయి రాజులన్ ♦ మత్తేభములుఁజెందు

సిఁగంపుఁ గొదమలై ♦ చెలఁగునృపులు

ప్రభత భారతదేశ ♦ స్వాతంత్ర్యమాశించి

పేరునిల్పిన మహా ♦ ధీరగుణులు

ఆలంబునందున ♦ నవజయంబెఱుంగక

నీరసద్యముఁగొన్న ♦ మేటిబలులు

గీ నగుచు పర్ణింపనేరికి ♦ నలవికాని

రీతిఁగాంచిన్నారు—చి ♦ త్తూరువారు !

వారిలో షగ్రగణ్యుడై ♦ వాసిఁగన్న

కుంభుడే నిన్నుఁ బత్నిగాఁ ♦ గొనఁదలంచె !

పిచ్చు—మాకు లేక లేక కలిగినబిడ్డవు. నర్వవిద్యుల నభ్యసించితివి—
 పద్మణమల నలనడఁజేరికొంటి—యుక్తవయస్సు పైఁబడుటచే—
 క్షత్రియోఽతంబగువిధమునఁ బాణిగ్రహణము చేసికొనివలయును.
 నీ పూర్వపుణ్యవశంబున దగినవరుండు లభించినాఁడు.

మీరా :—(నవ్వుచు) తండ్రీ !

సీ॥ సమ్మోహనంబగు ♦ జలజనాభునిమూర్తిఁ

గాంచిసుఖించెడు ♦ కనుల జంట

మహిమఁగొన్నితములైన ♦ మాధవులీలలఁ

ముప్రొద్దుస్మరియించి ♦ ముగయుజిహ్వా

పాండురంగని దివ్యపాదారవిందంబు

లశిభక్తిసేన్గించు ♦ హస్తయుగము

ఏకాగ్రబుద్ధిమై ♦ శ్రీకృష్ణతత్వంబు

నెఱుంగయత్నించెడు ♦ హృదయకుహర

గీ॥ మన్యపురుషునిజూడంగ ♦ వానిఁబిలువఁ

గాలునఁదెలియంగ మదిలోనఁ ♦ గోరవెపుడు:-

నినుతపీణారవంబులఁ దనిము చెవులు

కాకిమూఁక కేకలవినఁ ♦ గడగునొక్కొ !

మీరా :—అమ్మాయి ! నీకుగల భగవద్భక్తి మా కమందానంద సంధాయకమే ! కాని- నీవుచూపుచున్న వివాహక్షేముఖ్యము మాత్రము సంతాపసంజనకము.

మీరా :—తల్లీ! నేనీవఱకే నాహృదయము నా పాండురంగ నీకి సమర్పించితిని. అభగవంతునియందే నాదృష్టి కేంద్రీకరణమైనది. అట్టిదాని నిష్పాదు మరల్చుటకు సాధ్యమా ? సింగపుం గొడమహస్తి మస్తమస్త్రమ్ముంగోరుఁ గాని- తృణవితానములతోఁ దృప్తినందదు కదా ! లలితమృగాల పల్లవంబుల నభిలషించు రాయంచచ్చేపసిల్లలం జేరదుగదా ! పాండురంగ నామామృతాస్వాదనానంతమగు చిత్తము పరచింతకుఁ దావీయదుగదా ! నీవెఱుంగని విషయము లేమున్నవి ?

మీరా :—మీరా ! ధర్మపథముచుదప్పుట నిన్నుఁబోలిన సుగుణవతుల కుచితమా ?

మీరా :—నేనిందుఁ దప్పిన ధర్మమేమున్నది ? పాండురంగని ద్రికరణశుద్ధిగఁ బ్రేమించితిని. ప్రేమించినవానిసమాని యన్యుని జేబట్టవచ్చునా ? అట్లు చేబట్టిన నిహమున. జిత్రశాంతియుండదు, పరమన సిత్యానందము ప్రాప్తింపదు. అత్యయోగనికర్పించి, దేహము నింకొకని కిచ్చుట ధర్మమా ? అయ్యది క్షత్రియాంగనల కర్మమా ?

జయ :—అమ్మాయి ! నీవు మహాభక్తురాలవై, పరమేశ్వరుని పదపంకజములను మనసుననిల్పి, సేవించుట స్లాఘాపాత్రమే ! అన్యదాదులకది సంతోషకరమే ! కాని- పురుషునింబోలె నా జన్మాంతము బ్రహ్మచర్య మవలంబించియుంట తప్పు.

మీరా :—తండ్రీ! నీవునన్ను మన్నింతువేనిఁ చెప్పుచున్నాను- నేనవివాహితనై, యా శ్రీమాన్నారాయణుని దివ్యరామా మృగముం గ్రోలుచు - నందనందనుని పాదారవిందముల నమందానందముతో

సేవించుచు - లోకకల్యాణసంధాయక మగు ప్రజాసేవలనఁ బ్రొద్దు
పుచ్చుటయే తప్పయిన - దేహధారులొనరించు తప్పులకేక లెక్క
యొండదు—

నీ॥ అజ్ఞానమనఁబడు ♦ నతివగర్భమునందుఁ
బిండమై చీములో ♦ నుండఁ దప్పు
తదుపరిమాయయన్ ♦ ధరణిపై లింగభే
దముఁబొంది శిశువౌచుఁ ♦ దనరఁదప్పు
తనఁసకలకష్ట ♦ జనక సంసార సా
గరమునఁబడిమున్గి ♦ కలఁగఁదప్పు
కలఁగియుఁగైవల్య ♦ కారణంబైన శ్రీ
హరిచామపఠసంబు ♦ నురువఁదప్పు
గీ॥ మరచి మదినిఁ బశ్చాత్తాప ♦ వహ్నిరగులఁ
దనువు బూటకమంచు స్వాం ♦ తమునఁ దెలిసి
సర్వసంగ పరిత్యాగ ♦ సరణిసరసి
కోరి హరినిగొల్వకయుంట ♦ గొప్పతప్పు !

నా కనుజ్జయిండుఁ రంభోడ దేవుని మందిరమునకు స్వామి దర్శనార్థమై
భక్తులు వచ్చువేళయైనది. నేనుపోయి వారిని సత్కరింపవలయునుఁ
(నిష్క్రమించును.)

వీరా :—నాథా ! ఇక మీ రామె కేమని బోధింతురు ?
కిటికేసరి శార్దూల గండభేరుండ ప్రభృతభయంకర మృగాలవాలం
బగు దుర్గమారణ్యంబులకేగి, అందుఁ గందమూలములం దినుచు,
నెండ వానలకోర్చి, యుగ్రతపంబొనరించు - జడదారులకేని యిట్టి
వైరాగ్య ముండదు.

జయ :—అకటా ! ఇపుడేది కర్తవ్యము ?

ఉ॥ కుందుదువా? అనూజతన ♦ కం గల నిశ్చయమిట్లు తెల్పి-తా
సుందర గాత్రుడైన వురు ♦ ఘండగఁ బెండిలి కొల్లకుంట చే—
మందరశైల ధారుమతిమది ♦ భక్తినినిల్పి భజింప, నేమునం
బందుదునా? యింకేమిగతి? ♦ ఆర్యుల మెత్తురె యీమెదర్యుల! !

పొడమినది రాచకులము. అగ్నిహోత్రము వంటిది. ప్రాణముం
బరిత్యజించియు - మానముం గాపాడుకొన నలసి యున్నది.
లోకము పాపపూరితము. లోకులు సీటిలో నిప్పును బట్టింతురు. అది
యుంగాక - ఉత్తమసంబంధము ననుకూషింపది. ఈమె “ మా జన్మాం
తమవివాహితవై యుండు ” ననుచున్నది. ఇప్పుడు చిత్తూరురాణా
కేమని ప్రత్యుత్తరమంపువాడను? (అలోచన మభినయించుచున్నాడు)

వీరా :—రాధా! మీ రిట్లు వ్యాకులమందనేల? లోనికి
దయచేయుడు. తరువాత గర్తవ్య మాలోచింపవచ్చును.

జయ :—మంచిది అటులానరింతెను,

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

తేర వ్రాలును.

మూడవరంగము—నితోభాదేవుని మందిరము

(ప్రవేశము-పూజాద్రవ్యములతో మీరాబాయి)

మీరా :—(అనుబంధము 5)

(విగ్రహమునకుం జందరామలర్పించుచు) రంగా! శుభాంగా!
పాపభంగా!

గీ॥ ప్రవిమలంబైన నీమూర్తి ♦ ప్రతిమయందు

గోచరముగాఁగ మదిలోన ♦ గుతుక మొదవె-

కోటి బహ్మండములు గూడఁ ♦ గుఱిచున్న
ఘనుడ! పఁక్షి స్వరూపాన. ♦ గ్రాలినావె?

ఓ నందనందనా ! భక్తమందారా ! అచంచలభక్తితో ననవర
తము నిన్నే స్మరించుచుందునుగదా ! నీమందస్మిత సుందర వదనార
విందమును గన్నులారఁ జూడఁ గోరుదునుగదా ! ఉల్లము పల్లవింపఁ
ద్వదీయఁ పదపరికజములఁ గొలుతుంగదా ! నాకేల సాక్షాత్కరింపవు?
స్వామీ ! దీనబంధూ ! కృపాసింధూ ! నేను మాత్రము పవిత్రహృద
యనుగానా ? నాకుమాత్రము భక్తిలేదా ? నిన్నుజూచి సంతోషించు
నదృష్టమును నేను మాత్రము నోచుకొనలేదా ? రంగా ! పాండు
రంగే ! ఆలసింపకుము. కమ్ము-కమ్ము దర్శన మొసంగుము. నాడు
సభలో దుష్టకార్యారంభు డగు దుశ్శాసనుడు కోకిలు విప్పుచుండఁ
ద్రాపదిపయఁ జిల్కిన సీదయారసము - ఉక్కుకంబమునం దుద్భ
వించి, ప్రహ్లాదు బోచిగవుడు వ్యక్తపఱచిన నీ వాత్సల్యము -
దూర్వాసుని గర్వము సర్వము షర్వము నేసే యంబరీషునియొడఁ జూపిన
నీయాదరణము- మకరినింబరిచూర్చి కరిరాజుంగాచుటలోఁ గనబఱ
చిన నీకరుణ—తండ్రీ ! నాయెడల మాత్రమేల ప్రకటింపవు ? వారు
కన్నులారఁ గాంచిన సీదవ్యమంగళ స్వరూపమును నేను మాత్రము
చూడరాదా ? నీకొఱకై శ్రమపడి సుగంధద్రవ్యములెన్నో తెచ్చితిని.
నామోల సాక్షాత్కరించి వీనిని స్వీకరింపుము. నన్నుఁదరింపఁ
జేయుము.... శ్రీహరీ ! నిర్వాణభుపాలహరీ ! మాటలాడవేమి ?
మాటుపలుకవేమి ? నాపైఁ గోపమా ? లేక నిరాదరణమా ? ....
కాదు-కాదు నీవే నా సర్వస్వమని నమ్ముకొనియున్న నాపై నీకు నిరా
దరణముండదు. (నవిత్కరముగ) నిరాదరణమే కాకున్న నాకు దర్శన
మొసంగవేల ? నాకుబదులు చెప్పవేల ? నేనర్పించు చందనాదులం
గైకొనవేల ? పండరినాథా ! కార్యాంతర నిరుగ్నుండవై రామొను

లెక్కచేయకున్నావా? లేక, పదియూటవేల గోపాంగనల కేకక నాయకుండవుగదా! వాటిలో నేపుణ్యాత్మురాలైన నిన్నుఁ దనబిగియ కౌఁగిటబట్టి యెందుఁబోవలదని బంధించినదా?... .. ఆ ఏమి నా వెట్టి! ఏమి నా బుద్ధిహీనత! నిశ్చలభక్తి పాశబంధతుండవగు సీవు—అన్యపాశములకుఁ జిక్కునడుచువా? చిక్కునడవు... అయిన నాయాహ్వానము సంగీకరింపవేల? (కొండమాఁగి) ఆహా! అదియా సంగతి! తెలిసినది—రంగా! తెలిసినది. నేనుగొనితెచ్చిన పూజా ద్రవ్యములు చాలవని యలిగి రాకయున్నావు. స్వామీ! ఇప్పుడే పోయి నీకసంతృప్తియగునట్లు వలసినన్ని సుగంధ ద్రవ్యములు-పూల దండలు - ఫలహారములు గొనితెచ్చెదను. అప్పు డెవ్వరి కోసరము వత్తువు? ఇంకే వంక పెట్టెదవు? ఏకీతిని దప్పించుకొందువు? పోయె దను-అచిర కాలములోనే, వానినిదెచ్చి సీమాలంబెట్టెదను-సాక్షాత్కరింప గోరెదను. నీవనిత్ర) సందర్శనలాభముంబొంది—నగలమనోరథనై తరించెదను. (నిష్క్రమించును)

(ప్రవేశము—కామిశెట్టి—సుందరమ్మ)

కామి :—నూసినావా? అమ్మోరినాగ తల ఇరగపోసికొని తక్కిడిసిచ్చినాగ గుండ్రంగా మొగమీద పట్టెడుకుంకం బొట్టెట్టు కొని యిప్పుడే యెల్తుంది—రాసోరిబొట్టి. ఈ మందిరం, రాజుతోసెప్పి ఆమె కట్టించిందే! అదుగో అతగాడేకామోసు రంభోడుదేముడు—మొక్కుదాం—రా.

సుంద :—ఏమని మొక్కుదాం?

కామి :— సుందరం ! నే నేటి మొక్కుతానో, నీకు సెప్ప మన్నావా ?

సుంద :— చెప్పు—చెప్పు

కామి :— “ సామీ ! మా రాజా ! మా సుందరం నాకు మూడో పెళ్లి పెళ్ళాం—నేను మునలోళ్లి—అది పడుసుది—నల్లగా జీడి పిక్కలాగ—మాల కాకిలాగ—మసిబొగ్గులాగ వున్నా దానివొళ్ళు నిగ నిగలాడేటట్టు సెయ్యి—పాత బెల్లంలాగ— చుడతోక్కిన సంతపండునాగ దాని తలమీదెంటుక లట్టకట్టివా, కొబ్బరినూనిమ్మని నా పాతాలులాగ కండా వుండేనాగ సెయ్యి—నాకు పగలు శక్తి లేకపోయినా—రాతిరికాడ బలం బాగాయియ్యి—నా వొళ్ళు కంపుకొట్టివా—నా పెళ్ళాని కదిమంచి గండంనాగ—వారతికరువూరంనాగ — జాజి మొగ్గనాగ గుమ్మనిపించే టట్టు వరమియ్యి—ఇతర పావుకార్లు నచ్చిరా—యీ కామి సెట్టిమాత్రం— పిల్లలతోటి—పాపలతోటి—ధనంతోటి—దాన్నంతోటి — చుడులతోటి— మాన్నాలతోటి సుక్కల్లో పండురుడులాగ అభివృద్ధి గొండేటట్టు సెయ్యి—నీవు గనుక నా కొక్కపాళి యిన్నివరాలిచ్చేసినావంట— అమ్మగా మిగిలితే చెక్కమీదరాలే బెల్లంపాడంతా నీదే ! నీ మనసు నయివేద్దిగానికి లోటుండదు.

సుంద :—దగ్గరుడా ! దేముడికాడికొచ్చి కూడా యెదవకోరి కలే—మొగుడువయితే అయినావుగాని మొగం మండపెట్టాలని వుంటాది. బత్తి దయ సెయ్యమని అడుక్కొకూడమా ?

కామి :— యెర్ర మొగమ ! బత్తి బత్తంటావు ? ఎందుకే ? దానివల్ల అన్నంవొత్తాదా ? బట్టొత్తాదా ? రాసోరిబొట్టి—(ఇటు నటు జూచి) యెవ్వరు నేరుగందా ! కత్తిమీది సాము—రాసోరుబొట్టి మీరా

బాయమ్మ మొగుడొద్దు—పెళ్ళొద్దు—అంటోంది? ఈ మందిరం కట్టించి
రాతిరికాడ యందులో తొంగుకుంటోంది—ఎంచేత? నీ కేటి తెలుసు?

సుంద :—బగవంతుడుమీది బత్తివేత!

కామి :—యెరిమొగమ! యెరిమొగమ! అదికాదు. అసలు
నంగతి—మొగుడయితే, నచ్చినంత కాలం వొక్కజిత్తోటే దేవులాడాలి
బత్తిఅని వొంకెడితే యిట్టమొచ్చిన మొగుణ్ణి రాతూరు లిక్కడికి రప్పించుకోవచ్చును—బోగం అనబగించొచ్చును. అని తెలిసిందా?

(అంత వాకస్మికముగాఁ దెరలో)

చ॥ “ నెవడవురోరి! మూర్ఖ! పృథి + ఏశునిపుత్రికఁ బూతగాత్రినిక
బ్రవిమల భక్తియుక్త నన + వవ్యచరిత్రను—లోకమెల్ల సగ
స్తవ మొనరించుచుండఁగమ + దమ్మున నీ గతిఁబల్లదంబులం
దనిలి, వచించుచుంటి వసి + ధారను నీ తలఁ దెళ్ళ నేసెదన్. ”

కామి :—(ఆలకించి భయముతో మెల్లఁగ) ఓ లమ్మా! ఇం
కేటిసేతు నింకేటిసేతును? రాయే—కొంపమునింగిపోనాది. నా మాట
లెవ్వడో యిన్నాడు—రాజే.

సుంద :—నోటివట్టం కూడదని నేను సెప్పితే యింటానా?
గుడి సూడొద్దు—మందిరం సూడొద్దంటే తీసుకొచ్చావు—మొదటి పిల్లీ-
తరువాత బోడిబాపసమ్మా ఎదురయినారు.

కామి :—(గడగడవడఁకుచు) రాయే. రాయే. బతికిబయట
పడితే అంతేచాలు. (అని భార్యను తీసికొని పలుగెత్తును.)

(అంత “ నెవడవురోరి మూర్ఖ ” యను పద్యముం జదువుచుఁ
గత్తింజేతఁపట్టుకొని మదనసింగు ప్రవేశము.)

మదన :—ఓహోరి! గర్వాంధకారచిత్తా! అధమాధమా!
 ఏమిరా | పేలుచుంటివి? మహారాజపుత్రికయుగు మీరాబాయి నే
 దుర్భాషలాడుచున్నావుగా? ఎంతసాహస మెంతసాహసము! (నలు
 వంకలఁ జూచి) అన్నన్నా! ఎంతప్రమాదము వాటిల్లినది. కర్ణశూల
 ములగు నా కఠోరవాక్యములాడిన మూఢాత్ముఁ డెవ్వఁడో మింత
 లోనే—తప్పించుకొనిపోయి యుండు! ఇప్పుడేదిగతి? ..... అయ్య
 య్యా! ఎంతదారుణమునకు నెట్టుకొనెను! సుక్షత్రియవంశమునందు
 దృఢించి, మార్వారు దేశాధీశుఁడగు జయచుల్లు సంతతివానికనుంగు
 బిడ్డయై—బాల్యముననే సకలశాస్త్రముల నభ్యసించి—భగవన్నామ
 స్మరణమువక్క - అన్యచింతలు లేకపరమభక్తురాలై, యోషిజ్ఞనదీపి
 కయై హిందూసుందరీనామాలలోఁ దలమాణికమైయున్న మీరాబా
 యికిట్టి యపవాదా? అగ్నికణములను జెదపురుగులు దరియుటా?
 బంగారు వెల వెలుఁ బోవుటా? అభగంగలోఁ బంకిలమూ? అమృత
 భాండములో దుర్వాసనా? హా! ఎట్టి విషాదకరమగు విషయము!
 పరమభక్తురాలికిఁ ప్రాణములుపోయి—పరుషములా! ప్రతిభాన్వితయగు
 కాంతారత్నమునకుఁ బ్రసూనములుమారి. దుర్భాషలా? (కోప
 ముతో) ఛీ! ఛీ! ఏలరా శౌర్యము? ఏలరాధీపతిమ? కాల్పనా?
 రంభోడదేవుని మండిరమునవచ్చి-గర్వాంధుఁడై ముక్తాయుక్త విచ
 క్షణజ్ఞానశూన్యుఁడై భక్తురాలినట్లు దూషించిన దుర్మార్గుల శిక్షింప
 లేక పోయితినిగదా! .... హరహరా! ఆమెకుఁ దుచ్ఛమగు
 కామేచ్ఛయే యున్నది. జెండిలిసేసికొనదా? జెండిలిసేసికొన్న, భర్త
 తన స్వేచ్ఛావిహారమునకు నిరోధముం గల్పించునని మానివేసినదట!
 అబ్బా—దుర్భరము! ఈకఠినవార్త రాజేంద్రుఁ డెఱింగిన నేమి కీడు
 మూడునో! (సాలోచనముగ) కీడునకేమున్నది? నామరూపములు
 లేని దుష్టుఁడెవ్వఁడో యేమో ప్రేలినాడని—అవియెల్లవిశ్వసించునా?

విశ్వసింపడు. మీరు మిక్కిలి యాదుర్మార్గులైతే మన గుఱుతు
పట్టిన, వానికి దప్పక తగిన శిక్షగాగలదు. కనుక నేనబోయి మహా
రాజున కీ వృత్తాంతము తెలియఁ జేసెదను (ప్రక్కకుదిరిగి) కంచు! కీ
మహారాజుగా రిప్పుడెక్కడనున్నాడు? (వినుటనభినయించి) ఆ! ఏమను
చుంటివి? “చిత్తుర నుండి లేఖంగొస్తెచ్చిన వానితో సభా భవన
మున ముచ్చటించు చున్నార” యీ? మంచిది. వారినక్కడ
సందర్శింతును. (నిష్క్రమించును.)

తెర వ్రాలును

ప్రథమాంకము—సంపూర్ణము.

బాలనాగము

ప్రేక్షిణమా

బాలవద్దిరాజు శౌర్య ధైర్యగాంభీర్యముల ప్రతిఫలింప
జేయు నాటిక.

మాయలమరాటీ మోసకృత్యములు-మాయాతీతిము,
మర్మము లభేద్యములు-వొడలు పులకరింపజేయు కథాసౌ
విధానములతో, గుండెలు దద్దరిల్లజేయు నీనులు, భయానక
సంఘటనలతో విస్ఫులింగములుగల్గు పద్యగద్యములతో
వెలువడినది. జంగమదేవరుల తంబరతీవలనుండి వృద్ధునించిన
యీ వీర యశోగానము. ఆంధ్రదేశమున ప్రతి పల్లెల నిండిన
కథ. యీ నాటిక ఆంధ్రనాటకరంగస్థలమున అలంకరించినది.
త్వరపడును. వెల 1—4—0

కాళహస్తి తమ్మారావు అండ్ సన్స్

సంస్కృతాంధ్ర బుక్ డిపో, రాజమండ్రి.

శ్రీ రస్తు.

మీ రాబాయి

ద్వితీయాంకము.

మొదటి గంగము—సభాభవనము.

(ప్రవేశము—జయములుడు)

జయ :—(తనలో) చిత్తూరు రాజాయగు కుంభునకుఁ ద్వారలోనే తన వాంఛిత మీడఁగలదని లేఖచువ్రాసి పంపితిని— ఈ లోపున నెట్లయినఁ గొమరితను బెండిలి కంగీకరింపఁజేయవలయును—ఈమె నాతడు గాథముగఁ బ్రేమించియుండవచ్చును. లేఖం గొనితెచ్చిన వానిమాటలనుబట్టి చూడఁగా—రాజా మీరాబాయియొక్క యద్వి తీయసౌందర్యమునుగుఱించి కర్ణాకర్ణికగా వినియుండెనని తెలియు చున్నది . . . . . మదనసింగు వచ్చుచున్నాడు. పురములోని విశేషము లెఱుంగవలయును.

(ప్రవేశము—మదనసింగు)

మదన :—జయము జయము మహారాజుగారికి.

జయ :—మదనసింగూ ! రమ్మ—నేడు పురములోని వార్తలం దెలిసికొనుటకు బోయితివా ?

మదన :—మహాప్రభూ ! నేడు మన నగరులోనున్న పోబా దేవు నాలయములో నొక దుర్భరమగు వార్తను వినియుంటిని. అది మొదలు నా హృదయము కుమిలిపోవుచున్నది.

జయ :—(ఆత్రముతో) ఏమి ? ఆ వార్త ! ఎవరినిగురించి ?

మదన :—దేవా ! విషయ మటుపిమ్మటఁ దెలిసికొనవచ్చును, ముందా దుష్టుని గుఱుతించి, తగినట్లు శిక్షించుటకు నా కనుజ్ఞముండు.

జయ :—(నవ్వుచు) బాగు బాగు ! ఆ వార్త యేదియో—అది సత్యమో—అసత్యమో—ఎవరినిగూర్చినదో—ఎందులకుఁ బుట్టినదో—ఎవరు దానికిఁ గర్తలో—ఏమియుఁ దెలుపుటకుముందే యపరాధని దం డింపఁగోరుచున్నావా ? అది సమంజసమా ? నేరస్థుని దెలిసికొనకుండ నేర మెఱుంగకుండ నీ కనుజ్ఞయిచ్చుటెట్లు ?

మదన :—దేవా ! ఆ వార్త కేవలమసత్యము. మీ రద్దాని నాలింతురేని మహాగ్రులయ్యెదరు నేరస్థునిగురుతించి పట్టుకొనలేదని నా శిరమును సైతము ఖండింపఁగడంగుదురు.

జయ :—మదనసింగూ ! ఎంతో భయపడననవరములేదు దుర్భరమన సత్యమునగు నా వార్తయెట్టిదో ముందు నా కెరిగింపుము.

మదన :—మహారాజా ! పరిమథ క్షరాలగు మీరాబాయి—

జయ :—(అస్థిక్తిలోకి యాతురతతో) ఆ, చెప్పుము—ఆల సింపక్షము—పరిమథ క్షరాలగు మీరాబాయి—

మదన :—దుశ్శీలయనియు, దురభిప్రాయముతో నా జన్మాంత నువివాహితయైయుండుటకుఁ గోరుచున్నదనియు, తండ్రిడదేవుని జూడ వచ్చిన దుష్టుఁ డెవ్వడో ప్రసంగవశమునఁ బ్రేలిరాడు.

జయ :—(చెవులు మూసికొని) శ్రీహరీ !

మదన :—ప్రభూ ! కంఠస్వరమును బట్టిచూడఁగా నాతఁ డెవ్వడో వైశ్యాధముఁడనుట నిక్కువము. కావలివాండ్ర నడిగి నేనా దుష్టుని దెలిసికొని, మదీయ కరవాలంబుచే, వాని మాంసమును గృధ్ర ముల కాహారమగునట్లు వైచెదను.

జయ :—(నిమిలితనేత్రుడై నిట్టూర్పు బుచ్చి) హరహరా !

మదన :—(తనలో) ఈ వార్త యిమ్మహాత్మునకు గర్లవిభీషణమైనది. (ప్రకా) ఏలిక యింకను శాంతించెదరేల ?

జయ :—మదనసింగూ ! నీవు మాకు కూడాడక పోయి, యంతఃపురమునందలి చెలికత్తెతో, దేవిని నే జూడఁగోరుచున్నానని యామెకుఁ దెలుపుమని చెప్పుము.

మదన :—చిత్తము.

(నిష్క్రమించును)

జయ :—(నేలఁ గూలఁబడి) హా మీరా ! మీరా ! దుర్భరము దారుణము ! నే నికఁ బ్రాణములతో నుండఁజాలను-విశ్వవిఖ్యాతమౌ మార్వారుదేశమున కధిపతివైన-సుప్రసిద్ధ రాజోరువంశసంజాతుండైన-దిగంతవ్యాప్తకీర్తివిశుండవైన-మున్న నా కిట్టి యపవాదా ? హృదయ కుఠారము-కర్ణకఠోరమునగు నీ వార్త-అబ్బా !-అయ్యో !-శరీరమును గంపింపఁ జేయుచున్నది.

సీ॥ కఱకుఁ గిత్తినిబూని ♦ కండకండలుగాఁగ

మాంసమ్ముఁ జెండాడ ♦ బాధయనను

భగ్గుభగ్గునమంప ♦ మంటలోపలద్రోసి

తనువు | వేల్చిన మదిఁ ♦ గినియఁబోను

శత్రుఁ చాపవిముక్త ♦ పాయకంబులుడాసి

క్షతగాత్రునిగఁజేయ ♦ సైపగలచు

సలసల మఱగెడు ♦ సలిలభాండమునందు

ముంచి నన్నుడికింప ♦ ముణుగ నెప్పుడు

గీ॥ అకటకట ! సర్వగీర్వాణ ♦ మకుట ఘటిత

మణిగణాలంకృత విమల ♦ పాదపద్మ

పాలితంబగు స్వర్గనం • ప్రాప్తి నిచ్చు

యశముఁ జెఱుపఁగ దుఃఖంబు • నందుచుంటి.

ఇక నాకు గత్యంతరమేమి? ప్రాణమున్నంతవఱకే పగతురుపైబడి పీడింతురు-భూతము లావేళించి బాధించును. రోగములు జవనత్వములఁ దూలించి కాఠియఁబెట్టును-కాని దుర్యశశిశాచమల్లుకాదు. ఆసేతుహిమాచలపర్యంతము వ్యాపించి యాచంద్రతారార్కము తన కెరయును మందభాగ్యుని నొంచుచుండును... హా! మీరా! మందభాగ్యుండనగు నాకు, నీ వేల జన్మించితివి? అభగంగాజలంబు వలెఁ బ్రపూతమై-విరావతమువలె నమున్నతమై-శాదపూర్ణిమాచంద్రికవలె ధవళమై దీక్షల నలముకొనిన నాయశస్సునకు నివురి శంక మాపాదించితివి. అక్కటా! పుట్టినది గౌరవమాశించు రాచకులము-పట్టినది వీరోచితమగు ఖడ్గము-మెట్టినది పవిత్రంబగు భరతఖండము! అయిననేమి? జనాపవాదమున కీరీతిని గుఱియునుతిని. ఇప్పుడు నాకు గర్తవ్యమేమి? అట్లు కొమరిత శీలమును శంకించిన దుష్టనిబట్టి దండింతునా?... అది యేటిధర్మము? ప్రజాభిప్రాయము ననుసరించి పాలించినవాడే రాజు-తన్ను బాగడిన నంతరించి-తెగడిన శిక్షింపఁదలకొనుట నరవతి కనుచితము. పూర్వము రఘుకులభూషణుండగు రామచంద్రుఁడేమిచేసినాడు? పతివ్రతాశిరోమణిని దుర్భరజనాపవాదకుజడిసి-భయంకరాటనిని విడువఁబంపలేదా? ఆగ్రహించి తన భార్యం దూలనాడినవాని తలను దెగవేయఁబూనినాడా? లేదు-కాబట్టి దుర్భాషలాడిరనితలంచి-ప్రజలను హింసించుట యపఖ్యాతికి హేతువు! నిజమునకు వారిదోషమేమున్నది? యుక్తవయస్కుయయ్యు వివాహ మొనఁచుకొనకుండుట నా కొమరితయొక్క-కాదు-కాదు-ఆమీరాయొక్క లోపముగాదా? శుద్ధాంతఃపురములలో నెండకన్నె అంగక, మనవలసిన యువతి-సామాన్యస్త్రీచందమున స్వేచ్ఛానిహార

ములుసేయుట దోషముగాదా? లోకులంటిరని వారిం దెగడనేల? (కొంచెమూగి) ఆ, ఏమి? మీరా-నా ముద్దులబిడ్డ-వరమభక్తురాలు- నీ రనుకొనునంతటి దుస్సీలయా? అంతటి దుష్కార్యరంభయా? కాదు-కాదు - ముమ్మాటికేగాదు. నేనా మాటను నమ్మజాలను. (కత్తిమాసి) మహారాజపుత్రియని తలంపక- మంచిచెడ్డ లాలోచించక, ఎట్టి యపవాదులాడిన యాదుర్మార్గుని యమపురికిప్పడే పంపెదగాక! (కొంచెమూగి) అయ్యో! నే నెంత తెలివిమాలినవాడను-ఎట్టి బుద్ధిహీనుడను-తనకుదోచిన యభిప్రాయమును లేక, తా నెరిగినవిషయమును స్పష్టమొనరించినంతమాత్రమున నాగ్రహించి-వానింజంపగ తిడూయనేల? ఈ కత్తితో నా కుత్తుకనయినఁ గోసికొందును- లేకున్న నపయశం బుకుగుటకై యామె కుత్తుకనయినఁ దరిగెదను- (దూఁఖించుచు) హా! ఏమంటివి? నామీరా కుత్తుకను దరిగెదననియా? అకటా! నే నెంతదుర్మార్గుడను! ఎట్టికఠిన్ముఖుడను? - ఎవ్వఁడో యనామకుడు-తెలిసో - తెలియకో-ఏమో ప్రేరినాడని- లేక లేక పుట్టినకూతును - చక్కదనాల బొమ్మను - గుణాలకుప్పను - ముద్దులమూటను - మంచిచెడ్డలుడిగి, కటికవాడనై సంహరింపఁబూని తినా? హా! పుత్రీ! నీ స్వభావమెరింగియుండియు, నీ యెడల నిట్టి యవచార మొనరించుటా? (కొంచెమూగి) ఇప్పుడు నాకుఁ గర్తవ్యమేమి? (భగవంతు నుద్దేశించి) హా! దైవమా! ఎట్టి విషమావస్థను గల్పించితివయ్యా! ఇటుజూచిన కూతురా? అటుజూచిన దుర్యశమునకు మనమున భయమా? ఒకమూలఁ గన్నకడుసా? వేటొకవంకఁ బ్రాణాధికంబగు మానమా? ఇప్పుడిందులో నేది నాకు వాంఛనీయము? (సాలోచనముగ) పుత్రికయే వాంఛనీయము - ఆమెను బ్రేమించి - ఆ, కాదు - కాదు - నేను పొరఁబడుచున్నాను. మానమేనాకు వాంఛనీయము. అయినఁ గూతు నేమిసేయుదును? - (అలో

చించి) విషమిచ్చి చంపి యపవాదమును బాపుకొందును. హా! ఎంత దారుణము! తాను పెంచిన వృక్షమును దానే ఖండించుటా? తిండి నయిన నే నిట్టి కార్యము నాచరింపగలనా? ఆచరింపకున్న దుర్యశము తప్పదుగదా! (అలోచించి) వలదు - వలదు - దుర్యశముమాత్రము . వలదు - కొమరితనుమాత్రమేకాదు - నా సర్వరాజ్యమునై నఁ గోలోపి యెదను - నా ప్రాణములనయినఁ త్యజింతును. కాని దుర్యశమును భరింపలేను ఓ జనాపవాదమా! ఏకిదే జోహారు! నీస భయపడి, యేకైకపుత్రికను బలిగా నర్పింతును - స్వీకరింపుము - అంతటికో. దృష్టిబొంది నన్ననుగ్రహింపుము - నేటికరకు దుర్యశంబెట్టిదో యెఱుంగను - ఇతమీదమాత్ర మదియేల? (కూతు నుద్దేశించి) మీరా! మీరా! నీవు నిష్కళంకహృదయవనియే నా ముఖప్రా యము - కాని, నే నేమి వేయగలను? ప్రజలు నిన్ను శంకించు చున్నారు. నీకుఁగలిగిన యపవాదము నీతోడనే యంతయుగావల యును. కనుక విష మొసంగి నిన్ను . . . . . అక్కటా! . . . . . మోహమా! పొమ్ము - ఏకు నా హృదయమునఁదావు లేదు. అయ్యది పాపాణసనృతము. వాత్సల్యనూ! అరుగుము. ఆలసింపవలదు. నీవు నా యాదృతి నిడఁ బడఁజాలవు. ఓ ప్రజలారా! రఘుకులభూషణుండగు రామచంద్రుని - ఆదర్శపురుషునిగఁ జేకొని - మీరు దుశ్శీల - జా-రి-ణి-యని భావించుచున్న నా కొ-మ-రి-కాదు-మీరా బాయిని విషమిచ్చి చంపి తీరెదను. నమ్ముడు - నా నూట నమ్ముడు. (అని మిన్నకుండును.)

(అంత విచారగ్రస్తయై వీరాబాయి ప్రవేశము.)

వీరా :—(స్వగ) అక్కటా! ఎట్టి దుర్భరవార్త కల్పింపఁబడి నది. ఇది విన్నది మొదలు నాథుని మనస్సెట్లున్నదో! నాతో ముచ్చ

టింపదలంచినా బోలు వెంటనే గావలసినదని నా కాజ్ఞాపించిరి... ..
ప్రాణేశ్వరు. డడే మొదలునరకిన తరువునలె నేలఁ గూలఁజియుం
డెను. ముఖలక్షణములం బట్టిచూడగా వ్యాకులమనస్కుడై యున్నట్లు
తోచుచున్నది. (భర్తను సమీపించి) దేవా! ఏలదీ... ..

జయ :—(మోమెత్తి చూచి) వచ్చితివా? (కొంచెమగి)
నీవీ విషయ మెఱుంగవు కాబోలు!

వీరా :—(కన్నీరుగార్చుచు) నాథా! మీరు నన్నింత తొంద
రగాఁ బిలుచుటకుఁ గారణమేమని మదనసింగునికడకుఁ జెలికత్తెను
బంపితిని ఆతఁ డామెకు సర్వముచెప్పఁగానే నాలకించితిని... ..
అక్కటా! ఎట్టిదుర్భరజనాపవాదము వాటిల్లినది? నిర్మలయశస్సునకు
గళంక మాపాదిల్లినదే! ఆసేతుహిమాచల మీ వార్త వ్యాపించుటే
కాక—ఆ చంద్రదార్కము నిలిచియుండునుగదా!

జయ :—

గీ॥ అమృతకిరణముల్ ప్రసరించు ♦ నట్టిరాజు
ప్రజలచేఁ గళంకితుండనఁ ♦ బడెమఁగాక!
కాని—మార్వారుదేశంబు ♦ ఖ్యాతి నేలు
రాజులఁ గళంకితుండఁ నె ? ♦ తాజవదన!

వీరా :—నాథా! రాఠోరువంశజుండైన జయమల్లునకుఁ బట్ట
మహిషియగు వీరాబాయికిని జనించిన కొమరిత దుశ్శీలయని ప్రజల
తరతరములవరకుఁ జెప్పుకొనుచుందురుగదా! మీరాబాయి యుక్త
వయస్సున వివాహముం గావించుకొని యంతఃపురంబు వీడకుండిన,
మనకిట్టి యపవాదమువచ్చురా?

జయ :—ప్రాణేశ్వరీ! లోకములో దుర్మళమునకు గుఱియగు
టహేయము. ప్రాణముసోయినఁ బోవుఁగాక! మానము రక్షితముగావ

లయును. ఈ నా నుడివిను. మీరాతోబుట్టిన యవకీర్తి మీరాతోనే యంతరింపవలయును.

వీరా :—నాథా ! మీ మాట నాకు బోధపడుట లేదు.

జయ :—గొధపడుట కేమున్నది ? దుగ్యశ మంటువ్యాధినంటి దిక్కదా ! దానికిదగిన నివారణోపాయ మాలోచింపవలదా ?

గీ॥ వణముపుట్టిన వ్రేలిని ♦ ద్వరితగతిని

శత్రుసాహాయ్యమునుబొంది ♦ సాహసించి :

చెండకున్నచో, మేన్లె ♦ జెడునుగాదె !

వ్రేలి: గోల్పోవ లేక, మేక ♦ విడువదగునె ?

వీరా :—(దుఃఖించుచు) అక్కటా ! నాథా ! మీ కింతసాహ సమా ? ఇంత నిర్దయయా ? కన్నకూతుపై నింతకాఠిన్యమా ? అయ్యయ్యో ! ఎంతమాట ! లేక లేక పుట్టిన కూతురు - మీదు మిక్కిలి సుగుణవతి - ఆమెయెడల నిట్టి యపచారమా ?

జయ :—దేవీ ! ఈ లీల బేలవై యేల దుఃఖంతువు ? నీకుగల వాత్సల్యము నాకుగలదు - కాని - మనము సుక్షత్రియకులజలము కీర్తియే మనకుఁ బ్రాణాధికము - ప్రాణమునకు భంగము కలుగ వచ్చును - కీర్తికి భంగము రాఁగూడదు - ఏమందువా ? ప్రాణము బుద్ధుడము - ఊచికము - పంకిలము - కీర్తిసుస్థిరము - విమలము - నశ్వరము భరతమాత కీర్తికాములనే వాంఛించినది - సుప్రసిద్ధులనే ప్రసవించినది - మనమా పవిత్రగర్భమునఁబుట్టి, దుర్యశము గడించి యామె పేరుప్రతిష్ఠలకుఁ గళంకమాపాదంపఁగూడదు.

నీ॥ నత్యసంధుని హరి ♦ శ్చంద్ర భూపాలుని

అడ్డాల నిడుకొన్న ♦ యతివమిన్న !

లలిత నునస్కుండఁ ♦ నలచుహీజానిని

బాలిచ్చి పెంచిన ♦ పరమసాధ్య!

సార్థకరామున ♦ జాతశత్రునిజోల

పాటలం దనిసిన ♦ మహితచరిత!

కర్ణాదిదాతల ♦ గర్భమందునమోసి

కీర్తిగాంచిన గొప్ప ♦ గేస్తురాలు!

సీ॥ పూతభారతమాతవా ♦ మూలమునను,

యుగయుగంబులనుండియు ♦ నూర్జితంబు

సేసి, బొక్కసంబున దాచు ♦ సిరయశస్సు

కటకటా! నేండు బుగ్గిలో ♦ గలవగలదె?

సీ॥ ప్రాణమా? పోవు - మృత్యువు ♦ వాణెంచును,

! బహ్మ కల్పాంతమెన్నడు ♦ బ్రతుక లేడు—

మానమా? నిల్చు నీ భూత ♦ పంచకంబు

భాస్కరాదులు నున్నంత ♦ వరకు జగతి!

వీరా :—(దుఃఖముతో) నాథా! మీ నిశ్చితాభిప్రాయమెద్ది?

జయ :—(కఠినముగ) విషమిచ్చి మీరాను జంపుటయే నా
నిశ్చితము - (తల వ్రాల్చును.)

వీరా :—హా! మీరా! (మూర్ఛిల్లును)

జయ :—ప్రేమనాగరము నీదుట కప్పమే!

వీరా :—(లేచి) నాథా! నాథా! ఎట్టిసాహసమున కొడి
గట్టితిరి?

సీ॥ పరిహాసమునకేని ♦ బరుపంబులాడక

మృదువుగ భాపించు ♦ సదయహృదయ!

అటలమందైన ♦ నన్నమాటనుదాటి
 యెఱుంగక చరియించు ♦ నిర్ధచరిత !
 పేదసాదలంగన్న ♦ బ్రేమతో లాలించి
 పాలించుచుండెడు ♦ పరచుసుగుణ !
 ముప్పొద్దులందున ♦ బురుషోత్తముని దన
 మానసంబున నెంచు ♦ భక్తురాలు !

గీ॥ కటకటా ! యట్టి మీరారు ♦ గరుణమాలి
 చంపడలఱురే ? విషమిచ్చి ♦ జనకులయ్యుఁ—
 గంచె యే చేను మేసిన ♦ గలదెదిక్క ?
 తల్లియే పిల్లలం దిన ♦ ధర్మమగునె ?

జయ :—(స్వగ) ఇక నే నిక్కడ 'జాలసేపున్న యెడల సీమె
 నా మనస్సునుగూడ మార్చివేయఁగలదు - ఏను త్వరితముగఁబోయి
 చెలికత్తెద్వారా మీరాబాయి కీ వార్తందెలిపి యామెను రప్పించి—
 విషమును సిద్ధముఁజేయవలసియున్నది. పోయెదను.

(నిష్క్రమించును.)

వీరా :—(దుఃఖించుచు) హా నాథా ! నాథా ! వెళ్ళుచు
 న్నారా ! నాప్రార్థన మాలకింపరా ? నాకుఁ గడుపుచిచ్చు తప్పదా?
 హా మీరా ! మీరా ! (మూర్ఛిల్లును.)

(తెర పడును)

రెండవ రంగము—అంతఃపురము.

(ప్రవేశము—మీరాబాయి పాండురంగ విగ్రహముతో)

మీరా :— (స్వగ) ఆహా! తండ్రిగారి యశశ్చంద్రికకు నా మూలమునఁ గళంకమా? నే నెంతటి మందభాగ్యను! అమ్మహా స్మృతుడు త్వగలోనే, విషముం గొనితెచ్చి నా కొనంగురని చెలికత్తె చెప్పి పోయినది. (విగ్రహమును ముద్దిడుకొని) తండ్రి! రంగా! నేటి కీ దీనురాలిపై దయగలిగినదా? పుట్టినదాని నేటివరకు నెల్లవేళల యందు విధవిరామములులేక, త్వదీయ పాదారవింద సాన్నిధ్యము నభిలషించుచుండఁగా - ఈనాటి కద్దాని ననుగ్రహింపనుంటివా? తండ్రి! నీవు నన్ను నీ పన్నిధికిం బిలిపించుకొనుట నాకుఁ బరమానంద సంధాయకమే! నీ సాన్నిధ్యప్రాప్తికంటె వాంఛనీయమగు ప్రాపు నాకు వేఱొండులేదు, కాని - భక్తులనగు నాకీ జవాపవాదమేమి? (తండ్రి నుద్దేశించి) జరకా! నీ ప్రయత్నము ప్రంశననీయము! కుక్కముట్టిన కుండను బ్రద్దలుచేయవలయును - కళంకితయైన తమవును గాటిలోఁ గలుపవలయును - జవాపవాద భయంకరసి శాచిమున కెరయగు నన్ను విషమూలమున నంతమొందింపఁదలఁచితివి. నీ సాహసము కొనియాడఁదగినది. (ప్రక్కఁజూచి) పదములచప్పుడు వినఁబడుచున్నది. ఎవరువారు? (ముందునకు నడచిచూచి) తండ్రియే విషమును గొని తెచ్చుచున్నాడు. (పంతోషముతో) ఆహా! నేడుగదా నాకు విముక్తి! నేడుగదా నా కానందము!

(అంత విషపాత్రతో జయమల్లుడు ప్రవేశము)

జయ :—పాత్రను బట్టుకొని కన్నీరుగార్చుచు మిన్నకుండును.)

మీరా :—తండ్రి! ఏల కన్నీరు గార్చెదవు? భవదీయసభ్రయశస్సు దిగంతములు వ్యాపించినది. అయ్యది కళంకితముగాకుండ

నా విషపాత్రము నిటుండెమ్ము. నేను మనసారంగ్రోలి, నిత్యానందముం
దెదను. (విషపాత్రను బుచ్చుకొనును.)

“హా పుత్రీ! మీరా! మీరా!” (అని తేరలో రోదనము)

మీరా :—(విచుట నభినయించి) పాపము! తల్లి తనప్రేమ నా
హిని నరికట్టజాలకున్నది.

(అంత మీరాబాయి దుఃఖించుచు బ్రవేశము.)

మీరా :—(కొమరితను గొనిలించుకొని) హా! పుత్రీ! మీరా!
మీరా!

మీరా :—అమ్మా! ఏల దుఃఖింతువు? మరకా మెప్పటికీ
యిననున్నదే! మునలితనము వైచిత్త్యపిమ్మట - భగవంతుని స్మరిం
చుటకయిన శక్తిలేక చచ్చుటకంటె నీ తరుణమున మరణమందుట
యిష్టమిగదా! నీవు శోకం బుడుగుము - నాయంతిమ ప్రార్థన
మాలసింపుము,

సీ. మార్వారు ప్రజలే మా + మకపుత్రీ దుర్భాష

లాడిరంచును నొవ్వ + రాడకమ్మ

జనవాక్యమునకయి + తనయను విషమిచ్చి

చంపె నాధుండని + శిరగమమ్మ!

ఏను చచ్చితిన్న + హేతువుచే నీవు

భజనమందిరమును + మరువకమ్మ!

అవని మీరాబాయి + యాత్మజయై నీకు

దనరినదనుమాట + దలంపకమ్మ!

గీ. ఎఱిగియోలేక, యెఱుంగకో + యంతదనుక

నేను చేయుదోషముల మ +న్నింపుమమ్మ!

భవ్యభవదీయ పాదప + ద్దములకేను

ప్రణతు లొనరించుచున్నాను + పడయుమమ్మ.

మీరా :—హా ! ఎంతకష్ట మెంతకష్టము.

మీరా :—జనకా ! నాకు సెలవొసంగుము. భక్తి పురస్కరముగా నే నాచరించు ప్రణామములను గైకొమ్ము.

జయ :—(కన్నీరుగార్చుచు మిన్నకుండును.)

మీరా :—(విషపాత్ర నొకచేతఁ బట్టుకొని - వేటొకచేతఁగల విగ్రహముం బరికించి) రంగా ! పాపభంగా ! నే నెంతటియదృష్టము వడయుచున్నాను ! త్వదీయ నిర్దేతుకజాయమాన కరుణాతిశయమును నాయెడఁ జూపింపవలసినతరుణ మేతెంచినది. తండ్రీ !

గీ. నేను నీ దాననాదును ♦ నిక్కమిదియ ;

భక్తిఁ బార్థింకు నిన్నెప్పు ♦ మనసునందుఁ

గనుక నన్నేలు ప్రాపిచ్చి ♦ గరుడగమన !

శివుజనపాల ! శీలోల ! ♦ శ్రితసుచేల !

(అని విషము గ్రోలుచున్నది.)

జయ :—హా ! మీరా ! ఎంతటికఠినమండను. (మూర్ఛిల్లును.)

మీరా :—హా ! కుమారీ ! (మూర్ఛిల్లును.)

(అప్పుడు మీరాబాయి హస్తమునఁగల పాండురంగ

విగ్రహము పవర్ణముం బొందును.)

మీరా :—(చలింపకయే విగ్రహవర్ణము చూచుటంగని) హా ! ఏమిది ? విషముఁగ్రోలినను—వికార ముదయింపకున్నదే ? ... .. ఆ, ఏమిది ? ఆశ్చర్యముగనున్నదే ? అయ్యో ! నా ముద్దులమూటఁ గట్టి విగ్రహము - ప్రాణాధికమగు నా పాండురంగవిగ్రహము - ఇంత లోనే యిట్లు పల్లబడినదేమి ?

జయ :—(మూర్ఛనుండి లేచి) హా ! మీరా ! మీరా !

వీరా :—(లేచి) హా! తల్లీ! అప్పుడే విషము తలకెక్క—
మ—ర—ణి—చి—తి—వా?

మీరా :—(దుఃఖించుచు) అయ్యో! తల్లీ! నేను మంజింప
లేదు - అదేమి మాయయో - అదేమి చిత్రమో - నేను విషముం
ద్రావియు నెప్పటియట్లు సుఖముగ నేయున్నాను - కాని - నా పాండు
రంగడు వివర్ణుడైనాడు.

వీరా :—(వటుగునఁజూచి కూతును గాఁగిలించుకొని) ఆహా!
ఏమి నా భాగ్యము! సజీవవైయుండఁగా నిన్ను జూడఁగంటి

జయ :—(విగ్రహము నుజూచి యాశ్చర్యముతోఁ దనలో)
ఏమి యీ మాయ! దురవగాహముగ నున్నదే? వాసనచూచినంత
మాత్రమునఁ బ్రాణము లెగులఁగొట్టు విషమును, నేనే తెచ్చి యీమె
కిచ్చితిని. అద్దాని నీమె నా కట్టెమట గుటగుటఁ ద్రాగినది త్రాగియు
సురక్షితమైయున్నది. ఈమె హస్తమునందలి విగ్రహముమాత్ర మింత
లోనే రూపుమాట వెలవెలఁజూపుచుండుట చూడ దురవగాహముగ
నున్నది.

మీరా :—(దుఃఖించుచు) హా! రంగా! పాండురంగా! ఎంత
పని చేసితివి తండ్రీ! నేను శ్రోలినవిషమును నీ లోనఁ బ్రవేశపెట్టుకొం
టివా? అయ్యో! నీ దివ్యమంగళస్వరూప మెంతలో మారినది?
త్రిజగన్మోహనమగు నీ సౌందర్య మిప్పుడు మాయమైనదికదా!
అక్కటా! పాపాత్మురాలనగు నేను - విషపయోగమునఁ జనిపోయిన
లోపమేమి? కాని నీ విట్లు లకారణముగఁ గురూపివై తివేల? దేవా!
రాధను మెప్పించి, సత్యభామకు మరులుగొల్పి, రుక్మిణి నాకర్పించి,
పదియాఱువేల గోపాంగనల వలపుం గుత్తకొన్న నీ సౌందర్య మిప్పు
డేమయినది? నిత్యాగ్యురాలనగు నా కతమున విషపానమొనరించి
వివర్ణుడవయితివా? అక్కటా!

గీ. భక్తురాలిపైఁగల ప్రేమ ♦ భావమునను
గరిశముంగ్రోలి తేజమ్ము ♦ దొఱఁగినావు ;
రాధ శృహమునకేఁగ నా ♦ రామ నిన్ను
వికృతాకారుడని యిటు ♦ వెడలుచునో !

ఒకప్పుడు నీ ప్రాణప్రియ యట్లన్న నీ వేమిచేయుదువు ? .....
రంగా ! ఈ నా నుడి వినుము నీవు సర్వసమర్థుండవు. యథా
రూపమందుము లోకమోహనుండవగు నీ విట్టి వికృతాకారముతో
నుండఁగా—కేచు చూడఁజాలను.

గీ తొంటి సౌందర్యమునుబొంద ♦ కంటివేచి
శిరము బ్రద్దలుగాఁగ నేఁ ♦ జేసికొందు
సంతియేకాస—నిన్నిట్టు ♦ లరయలేను ;
వేఁగ నా కోర్కెదీర్చుమా ! ♦ విఠలరంగ !

(అంతి విగ్రహము యథాస్వరూపమున గోచరమగుచు)

జయ :—(చూచి) అహా ! ఏమిది ? విగ్రహము ముచుపటివలె
సగపడుచున్నదే !

వీరా :—నానా ! కొమఱియొక్కభక్తి బోధపడినదా ? పాం
డురంగఁ డామె యధీనమునచున్నాఁడు. పిలిచిరఁ బలుకుచున్నాఁడు.

మీరా :—(సంతోషముతో) రంగా ! నీవు నామాటను
బాటించి యథాస్వరూపముం గైకొంటిని. నాకిప్పుడు సంతోష
మయినది.

జయ :—(కొమఱియను గొఁగిలింపుకొని) మీరా ! మీరా
నీవు పరమభక్తురాలవు - లోకులకు జడిసి నిన్నుఁ జంప యత్నించినం
దులకు నన్ను మన్నింపుము.

మీరా :—తండ్రి ! నిన్ను మన్నింపనేల ? తానొకటితలఁచిన
దైవ మింకొకటి తలచినట్లునునది. నా యెడలఁ బ్రయోగింపబడిన

విషము నా పరమాత్ముడు హరించినాడు. ఇప్పుడేదికర్తవ్యము? నీ యవకీర్తి తొలగుటెట్లు?

వీరా :—కుమారీ! విజ్ఞానవతివగు నీ వట్లు పలుకుట పాడిగాదు గతజలసేతుబంధనమేల? అయినచేదో యయినది-లోకమును మెప్పించుటకయిన నీవు వివాహమున కంగీకరింపవలయును

మీరా :—(మిన్నకుండును.)

జయ :—(స్వగ) మాన మర్థాంగీకారసూచకమని చెప్పుదురు. మంతులకు నే నిప్పుడే వివాహయత్నము లొనరింప నాజ్ఞాపించి, చిత్తూరురాణాను ద్వారలోనే జామాతగాఁ బడసెదను. (భార్య నుద్దేశించి) ప్రేయసీ! మన మదనసింగును జిత్తూరునకుఁ బంపవలసియున్నది. సుముహూర్త నిర్ణయమునకుఁ బురోహితుని గబురంపవలయును. పరమభక్తురాలగు మీరా తండ్రినగు నా యాజ్ఞను విరక్కురింపదు. ఆమె తప్పక కంభరాణాకుఁ బత్ని కాఁగలదు - నీవు సందేహ ముప గుము - రమ్మ - పోవుదము.

వీరా :—మీరా! నీవు భజనమందిరమునకుఁ బోవుదువా? శేక, నా వెంట వచ్చెదవా?

మీరా :—తల్లీ! నేను రంభోడ దేవునిదర్శింప నేఁగుచున్నాను.

(అనుబంధము—)

(భగవత్సామస్మరణ మొనరించుచు నిష్క్రమించును.)

వీరా :—నాథా! తడయనేల?

జయ :—రమ్మ - పోవుదము.

(నిష్క్రమింతురు.)

(తెర వ్రాటును)

ద్వితీయాంకము—సంపూర్ణము.

శ్రీ రస్తు.

మీ రాబాయి

తృతీయాంకము.

మొదటిరంగము—రాజబాట.

(ప్రవేశము—సదానందుడు—శివనాథభట్టు.)

సదా :— ఏమయ్యా! శివనాథభట్టు! ఈమధ్య నేను గ్రామాంతరము పోయితిని. నిన్ననే వచ్చితిని. నగరులోని విశేషము లేమి?

శివ :— (పరికించి) ఎవరది? మాయాబిడకు నామీదఁ గోపమువచ్చి బీరుల్లిచాయ నూలుచు నూలుచు, గన్నులలో రసము పిండివది. అందుచేతఁ గన్నులతోఁబాటు మసనుకూడ మండుచునే యున్నది సరిగా మీ రెవ్వరో నాకుఁ దెలియుటలేదు. దయచేసి, నామధేయము....

సదా :— నేను...

శివ :— (గోపముతో) ఓహో! నీ పేరు “నేనా?” బాగు బాగు! “నేనూ!” నీ ప్రశ్నదేమి?

సదా :— (తనలో) ముసలిముండకొడు కసాధ్యుడు - ముక్కుమీద పీనికిఁ గోపము తాగిడవమాడుచుండును.

శివ :— ఓయి నేనూ! మాటలాడవేమి? మూగనోము పట్టి తివా?

సదా :—తాతా ! నేను సదానందుడను.

శివ :—ఓ ట్టుకుంకా ! నిన్ను దన్నినను బాపములేదు నేను నీకు దాతరా ? తల నెఱసి పండ్లుండినంతమాత్రాన నన్ను 'దాతా' యని పిలువవలయునా ? నా దార్శ్విము పరీక్ష సేయదువా ? జెప్పవట్ల వట్టు - పన బయటఁబడఁగలదు.

సదా :—(నవ్వుచు) తాతా !

శివ :—అదిగో ! అదిగో ! ఆ కూతలే కూయనలదనుచున్నాను.

సదా :—తప్పు తప్పు !

శివ :—ఎవరిది ? తప్పెవరిది ?

సదా :—నాదే, బాబూ ! నాదే తప్పు - క్షమించుము - నను చేసి విశేషము తెఱిగింపుము.

శివ :—ఆలాగున దాఱకిరా - మన మహాత్మాజగారి కూతురున్నదే !

సదా :—అవునవును - మీరా బాయమ్మ - భర్తరాలు.

శివ :—నన్ను జెప్పరీయవు. నీకు దెలియుదు—

సదా :—చెప్పు చెప్పు—

శివ :—ఆమెకు బెండ్లియైనది - చిత్తూరు మహారాజావారు ఆమెను భార్యగాఁ గైకొనిరి.

సదా :—తాతా ! కాదు—కాదు—పొరపాటు—బాబూ ! పొరపాటు—క్షమించుము—ఆమె వివాహము చేసికొననని చెప్పుచుండెడిదే !

శివ :—అవును - ఆ మాట నిజమే !

సదా :—అయిన నిప్పుడెట్లు సమ్మతించినది.

శివ :—వెండ్లి చేసికొన్నంత నాజన్మాంతము బ్రహ్మచారిణియై యున్న—నీవంటి కొంటిముండకొడుకులు నోటికివచ్చిన మచ్చునఁ గాఱుకూతలు కూయుదురేమోయని రాజదంపతులు భయపడి కొమ

రిత నెట్లో తల నూపజేసిరి. చిత్తూరురాణాయగు శంభుఁ డామె సౌం
దర్యము నకు ముగ్ధుడై కోరి యామెను గ్రహించినాడు.

సదా :—వివాహ మెక్కడ జరిగినది ?

శివ :—ఇక్కడనే—ఈపట్టణమునందే !

సదా :—చిత్తూరును డి వారందఱు నిటకు వచ్చియుండిరా ?

శివ :—మూర్ఖుడా ! బ్రహ్మదేవుడు నీబుర్రలో నేమిపెట్టి
గాడురా ?

సదా :—(నవ్వుచు) బంగారము.

శివ :—కాదు—బంక మన్ను. బుర్రలో నీకు బంగారమేయున్న
యెడల మొన్న మీచెల్లెలుచేతులకు గాజులు చేయించుకొనఁదలంచి
కోమటిదగ్గఱ నెందులకు వెండుకాసులం నును ? ఏబుట్టుకే యట్ల
కాడతోడనో, కన్నముపెట్టి బంగారము దీసికొనియుండెడిది.

సదా :—నీబుద్ధికి సంతసించితినిలే—రామాయణములోఁ బిడు
కలవేరువలె నీ యనవసరప్రసంగమేల ? చెప్పము. చిత్తూరునుండి
వారెల్లరు నిటకు వచ్చియుండిరా ?

శివ :—రాకన్న వివాహమెట్లగును ? చిత్తూరుమహారాజా
మంతులు—పురోహితులు—సానంతులు—సరదారులు—సేనాధిపతులు—
చుట్టములు—పక్కములు—విదూషకులు—గాయకులు—కవులు—పండితు
లు—మున్నగువారిని వెంటనిడుకొని మహేంద్రవైభవముతో వచ్చి
గాడు. సంధ్యావందనమొనరించుచు చనటకైదిక్కిరాడ నా మహారాజు
వలన బంగారునాణెములను బడసినాడు. మన మహారాజుగారుకూడ
మహావైభవముతో వారికి స్వాగత మిచ్చిరి. భూమ్యాకాశమంతట
నొకేపందిరివేసిరి. దాని యలుకారాదులను వర్ణించుటకు నాకు
శక్తిలేదు.

సదా :—వివాహ మంత ఘనముగా జరిగినదా ?

శివ :—అదియొకమాగా ?

సదా :—అవును. సర్వశక్తి సంపన్నులు మహారాజులు వారు చేయలేకున్న మనమా చేయగలము !

శివ :—ఒక వింతమాత్రము జరిగినది.

సదా :—ఏమది ?

శివ :—పెండ్లికూతురు—మహారాజపుత్రికమశ్రము—తన మామూల పాటలను మానినదికాదు. పెండ్లికాలమందమున విలువైన చేలములను ధరింపలేదు. అలంకారముల సాక్షింపకీడు పాపసురుగని విగ్రహమును మరచిపోలేదు.

సదా :—ఆశ్చర్యము !

శివ :—ఆశ్చర్యమే ! ఆమె ముఖచిహ్నములం బరికించిన దల్లిదండ్రులనూటం గాదనలేక బలవంతముగా బెండ్లి కంగీకరించినదని స్పష్టమయినది.

సదా :—ఇప్పుడామె యెక్కడనున్నది ?

శివ :—ఎక్కడుండును ? వివాహానంతరమే భర్త యింమెను దగవెంట నిడుకొని వెడలినాడు.

సదా :—పూర్వజన్మకుక్రతముకావోలు ! ఆమె బాల్యము నుండియు భక్తురాలే !

శివ :—నీవంటి దౌర్భాగ్యుడయిన. బెండ్లికాలమందు గొంతు గట్టుము చాలవనియు బట్టుపుట్టుము లీయలేదనియు గినియును. ఆమె మహాభక్తురాలు ! ఆశనుజయించి యెల్లవేళలయందు బాంసరంగనామమును స్మరించు పూతాత్య.

సదా :—రాతులందు దొంగ లింటిలోబడి యినుపపెట్టె తాళము బద్దలుకొట్టకుండ నీవును భగవన్నామస్మరణము సేయుచు దుపు. ఎఱుగనివారయిన, “నీతడు భీష్మచంద్రునివాడు—మహాభక్తుడు” అని తలంచి మోసపోవుదును.

శివ :—కుటుంబంకా ! నాకెందులకీసోది. పనియున్నది—వప్పు
భట్టగారింటికే బాయెదను

సదా :—నాకు నేతిభట్టగారింటికడ బనియున్నది. నేనుకూడ
నీవెంటనే వచ్చెదను.

శివ :—చిన్నతనముచుండి యీ కొంటితనము మానలేదు
కదానీవు !

సదా :—వృద్ధాప్యముపైబడి నేడో రేలో కాటిలోగలియు
చున్న నీకే కొంటితనమున్నదిగదా ! నాకు డదా ? రమ్మ పోవునము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

తెర వ్రాలుచు.

రెండవరంగము—చిత్తూరునది యంతఃపురము.

(ప్ర) వేశము—సుగుణాబాయి)

సుగు :—(స్వగ) తమ్మనీకు రా తోరురాజపుత్రి ముగు మీరా
బాయిత్తక్క దక్కంగల రాజపుత్రిక లెవ్వరును నచ్చలేదుకా గోలు!
తుదకామెను బెండ్లిచేసికొని—వెంటనిడుకొనివచ్చి గాడు. అదేమిపాప
మో! కొత్తగాన త్రింట గాలు పెట్టినది మూడుది రములయినా గాలేదు.
పట్టుమహిషియని తన్నుజూడవచ్చినవారిం గన్నెత్తిచూడదు—వదిన
నగు నామాటగాలించి రాంభరణములను ధంపదు—ఎప్పుడు భజ
నలే!—పూజలే—ప్రార్థనలే! ఇచ్చెత్తిన సన్మాసినివలె నెవ్వరేమను
కొందురోయను జంకుగొంతు—ఎస్తిస్థి—లేక—చేతనాకవిగ్రహ
మునుబట్టుకొని, విధివిరామములే—“రంగా ! రంగా !” యని పలవ
రించుచున్నది. అదెక్కడిభక్తియో ! అదేమివైరాగ్యమో ! భర్త

యేమనుచున్న భయము లేదు. వదిననగు నామాటకు లక్ష్యము లేదు— మొదటిరోజుచూచితిని—రెండవరోజుచూచితిని. ఇది మూడవ రోజు! ఇక నిశ్చింతకాలము సహించుట!

(అంత నేపథ్యమున మీరాబాయి పాడుచుండును)

(అనుబంధము—)

సుగు :—(వినుట నభినయించి) అదిగో! మరలసిద్ధము—చెడి పోయినదానివలెఁ దండనాపదములఁ బాడుకొనుచు నిటు వచ్చుచున్నది నేడు నగరులో వహోత్సవము జరుగుచున్నది. ఈపూట నయిన నీమె ముచ్చటదీఱ. కైసీకొనరాదా?

(అంత మీరాబాయి పాడుచుఁ బాడుకొనఁగవిగ్రహముతోఁ బ్రవేశము)

మీరా :—(సుగుజాబాయినిజూడకుండఁ బరమానందముతో) రంగా! శ్రీరంగా! అహా! ఏమి నీతేజము! ఏమి నీసౌందర్యము! చూచినకొలఁదియుఁ జూడవలయుననియే యుండును.

సుగు :—(కోపముతోజూచి స్వగ) వేషము బాగుగ నేయున్నది. భర్తయొక్క సౌందర్యమునుమాని యీపాడునోరు లేని కొయ్య బొంగును గొనియాడుచున్నది

మీరా :—(తత్పరుత్వముతో) ఓ త్రిజగన్మోహనాకారా! కల్యాణమూర్తీ! రమ్మ—సాక్షాత్కరింపుము. నీస్వరూపముంజూచుటకుఁ గన్నలు కేగిరపడుచున్నవి నీగాత్రముం గొలిలించుకొనుటకు బాహువులు తొందరనేయుచున్నవి. నీమోముంజుంబంచుటకు . . . .

సుగు :—(ముక్కుమీఁద ప్రేలిడుకొని) ఆ—ఆ—ఎంతమాట! తుదకీమెకు మతిపోవుచున్నది.

మీరా :—రంగా! రమ్మ—నాకు ముద్దియి—పదియాలువేల గోకలను భరించు రసికాగ్రగణ్యుడవీవు నీ నొక్కతెను భారమా? స్వామీ!

సుగు :—(అగ్లోలోకి, క్రోధోద్రేకముతో) ఏమి యీ ప్రలా
మములు ? సిగ్గుడియనుట లేవా ? రాచకులమునబుట్టలేదా ?

మీరా :—(ఆకస్మికముగఁ గన్నులు తెరిచి చూచి) వదిన
గారూ ! మీరా ?

సుగు :—ఓహో ! అంతవఱకునెచ్చినదా ? ఇక్కడనేముం
టివా ? పరిలోకములోఁ జొరకుచున్న ప్రక్కలో బయటికివా ?

మీరా :—అట్టభాగ్యమిది నీ నోచుకొనలేదుకదా !

సుగు :—(కోపముతో) చా జూలు నూరకొనుము. క్రొత్త
గానిన్నగాక, మొన్న నత్తింటఁ గానిడితివిగదా ! భయభక్తులక్కఱ
లేదా ? నయవినయములు చూపవలదా ? తరువాతయస్కవయిన
నీవు చక్కగా సిగ్గుఁ జూచుకొని యత్సరములోఁ బాల్గొనుటకు బదులు
ఈ యూహేళ మేమి ? ఈ యున్మత్తప్రేలాపము కేమి ? నీభర్తవిన్న
నెంతప్రమాదము ! నీతలచు బుచ్చులుగాఁ దెగ నటుకదా ?

మీరా :—వదినగారూ ! మీమాటలు నాకు బోధపడుట
లేదు. నేనాడిన దుర్భాషలేవి ? తలచు బుచ్చులుగాఁ దెగ నటుకదా
నావలనఁగలిగి పొరఁబాటులేవి ?

సుగు :—చాలుజూలు నూరకొనుము—కొయ్యబొమ్మనుబట్టు
కొని—“మిద్దపెట్టుకో—కొనిలించుకో” అనుట తప్పగాదా ?

మీరా :—(నుండిహాసముఁ దెంచి) అయ్యో, పెట్టితల్లి ! లోక
భర్తయగు నాపరమాత్ముని పత్రక్షహమును ముద్దిశకొనుట
దోషమా ? అన్మహితాత్ముని దివ్యమంగళస్వరూపముగు నీప్రతిమను
“కొయ్యబొమ్మ” యని తూలనాడఁదగువా ? వదినగారూ !

నీ ఎవ్వనిబొజ్జలో ♦ ? మిషియున్నవి సదా

కమలభవాండ భాం ♦ డములుగ్రమత

ఎవ్వనిపక్షముం ♦ దిందిరాసుందరి

విహరించుచుండు ♦ నెవ్వేళలందు

ఎవ్వనిపదమున ♦ నివ్వటిలైన తొల్లి

పరిమపావని పాప ♦ భంగ గంగ

ఎవ్వనినాభిని ♦ నెల్లజేవు విధుల్

వ్రాసెడు తొలి నేల్పు ♦ పృథవసుంధ

గీ. అట్టి జగదేక పాలకుం ♦ డమరనాథ

మస్తకాలంకృతికిరీట ♦ మణిసమూహ

రాజితాంచిత పాదస ♦ రోజుడితడు !

వీరిఁ దెలియంగనానె ? సు ♦ జ్ఞానికైన !

సుగు :—(కోపముతో) ఇంక నీక బుగులు గట్టిపెట్టము. ఈ నాటకము బ్రహ్మచారిగ్నే భిక్షుక తోగలిసి, వారికిసుద్దులు గావు పుచు బ్రదుక లేకపోయితివా ? పెండ్లియాడితివెందులగు ?

మీరా :—అమ్మా ! “భిక్షుకులతోగలసి”—అనుచున్నారు-మనముమాత్రము భిక్షుకులముగామా ?

సుగు :—(కోపముతో) ఛీ, నోరుమూయుము క్రిందుమీఁదెఱుంగక ప్రలాపింపకుము. నీవు భిక్షుకురాలివి-నీతిల్లి భిక్షుకురాలు-నీతిండి భిక్షుకుడు-నీవంశము భిక్షుకవంశము-కాగ, ముకేము ? మహేంద్రభోగముతోఁ దులయాగు చిత్తూరురాజాయన నేమనుకొంటివో ? జాగ్రత ! అవకతకమాటలాడి రాజాకాగ్రహము గల్పించితివేని పురిటిలోనే సంకొట్టినదన్నట్లుగును నీబ్రదుకు !

మీరా :—(చిరునవ్వుతో) అమ్మా ! బుద్ధునచాయగును నీజీవనముగురించి, జ్ఞానములగువారు మురియరు.

సుగు :—ఓ, మహాజ్ఞానమల్భిన దినీకు. మేము బ్రాహ్మణులైన మోటుపశువులము... .. మూఢురాలవగు నీతో నావీతనకు మేల ?

నేడు నగరలో మహాత్మ్యము జరుగనున్నది. లోనికివచ్చి యమూల్యవస్త్రాభరణములకు ధరితువా? లేదా?

మీరా :—అమ్మా!

సుగు :—(అర్థోక్తిలో) ఆమృత-బొమ్మాయనీ కాలయాపన సేయకుము. నిన్ను నీ వొంగభక్తిని-నీకంటకైరాగ్యము నుజ్జాడంగా-చూడంగా-నాకణికాలింట్ల తలకిక్కుచున్నది-చెప్పము. నీకువస్త్రాభరణములు కావలయునా?

మీరా :—వదినగారూ! నావిన్నవ మాలింపును

గీ వస్త్రములఁ దాల్చినంతనే ♦ భక్తిరాగు

భూషణంబుఁ వలఁస ♦ నృక్తిలేను

మానరక్షణ కున్న ♦ వృషచాలు.

స్త్రోత్రవాసిని ధరియింప ♦ శోక్తియగును

సుగు :—(చురుచురుమీచి) తా-జెడ్డకోతి వామెల్ల-జెజ్జచిన దన్నట్లు, నామతీనీగూడ నీవు పోగొట్టచున్నావు. నిన్నుఁ దగినరీతిని రాణితో-జెప్పి మందలించఁజేసెదను. (ముందుచూచి) కక్కచుకింహా సఫమునఁ గూరుచుండఁబెట్టినను అది వెనుకటియై వర్తించును. ఈమెబుద్ధియుఁ గుక్కబుద్ధియు నొకటే! వెదకివెదకి కుంభుండు మంచి బొంతనే సంపాదించివాడు... కానిమృత. ఇప్పుడు మునిగిపోయినదేమున్నది? సమయముగవిపెట్టి, కల్లబొల్లిమాటల గాలుగు వానికి-జెప్పి ఈమెకు స్వస్తివాక్యముఁ జెప్పించితీరెదను.

(నిష్క్రమించుచు)

మీరా :—ఆహా! ఈమె యవివేకమునకు హద్దులేకన్నది కదా! పరమాత్మునిప్రతిమను గన్నులకద్దుకొని తరించుటకు బదులుగా దూఱినది..... ఆమెనుగూర్చి నేను నగవశేల? ఎవరికర్మఫలమును వారేయనుభవించును.

(నిష్క్రమించును.)

(తెరవాలును)

మూడవరంగము—శయనాగారము.

(ప్రవేశము—కుంభరాజ్ఞా)

కుంభ—(స్వగ) అత్తిజగన్మోహనవిగ్రహంబును జూచి కలఁ దియుఁ జూడనలయుననియే యుండును కమలభవుడు తన యద్వితీయ నిర్మాణ కళాకౌశల్యముం బ్రకటిండుటకోయన — సౌందర్యమును మూర్తీభవింపజేసి, మీరాగాఁ జేసినాడనుట యతిశయోక్తిగాదు షోడశకళాప్రపూర్ణుడగు చంద్రుడా యంతిమోముకడ దిగదుడుపే ! వానిలోఁ గళంకమున్నది—ఆమెమోమున నదికానరాదు. తేజఃపుంజములు వెడజల్లు వెడజిక్కుననులతో మందస్మిత సుందరవదనారవిందముతో భాల్లు నాటకీలకంత ములను నివాహితుండపమునఁ బ్రత్యక్షముగఁ జూచినపుడే నామనస్సు పగములచేఁ గట్టివేయఁబడినది చూపూలు కేంద్రీకరింపఁబడినవి—మన్మథుడు విజృంభించివాడు—ఈతూహల మధికమయినది. (కొంచెమాగి) అట్టిసౌందర్యరాశికి—లేజవ్వనికి—వైరాగ్యమెందులకో ! అంతపురముం బ్రవేశించి మూడురాత్రులు దినములైనది. కాని యొకనాఁడయిన శయనాగారముం బ్రవేశించి నా తాపమును బాపలేదు—ఒకవేళఁ గ్రాశయగుటచే నబలానహజమగు సిగ్గును నజించుచున్నదేమో ! ఇప్పుడు నేనే యామెకడకుఁ గోయి కోరికలీరిక లెత్త శృంగారతరంగముల మునిగి తేలుచు మన్మథునివీచ మడంచెదను. (పక్కకుజూచి) అల్లదే, నాప్రియసి ! నిండు వెన్నెలలోఁ జలువతాతితిన్నెపముఁ గూరుచుండి తనలోదానేదియో పాడుకొనుచున్నది. ఇదేనమయము—(గవాక్షమువంకఁదిరిగి) తుంటరి చందురుడా !

గీ కళలు పదియాఱుగల్గెనన్ ♦ గర్వమేల ?

అదయుండైయేచు మదనుని ♦ యండనుండి

బాధగొల్పుచున్నావు ♦ భామంగూఢి
 నీదు పొగరువడంచెద ♦ నిశ్చయముగ.

(విష్కరించును.)
 తెరవ్రాటును.

నాల్గవరంగము—ఉద్ఘాటనము.

(ప్ర) వేళము —మీరాబాయి పాండురంగవిప్రతిమతో)

మీరా :—(ప్రతిమను ముద్దులాడుచు) రంగా! రంగా!
 ఇప్పుడు నీ శానందముగనున్నదా? నీవు సుఖించుచున్నావా? అమృత
 మయములగు నీ చంద్రకిరణములలో ఉల్లమున కల్లాసముగలిగించుచు
 మెల్లమెల్ల నవీచు నీచల్లగాలిలో, నీవు సుఖంతువనియెంచి నిశ్చిక్కుడకు
 గొనివచ్చితిని.

(అంత సేపధ్యమున)

శా. ఆరాధంపగనేల? విగ్రహము ను ♦ ద్వాపరంబునందొంటిపై
 లేరే? యన్యులునీవుగొల్వ సుఖవై ♦ లేబ్రాయమందున్నదా!
 వారింజూడవా? కోరవో? తెలియవో? ♦ భావింపగానొల్లవో?
 వైరాగ్యంబు వార్ధిముగ్ధుటనునో ♦ పంకేజ వలేక్షణా!

(అనుపద్యముంజదువుచు రాణా ప్రవేశము)

మీరా :—(లేచివిలువబడి) నాథా! ఆరాధింపదగినవాడు
 జగదాధారభూతుండగు పాండురంగుడొక్కడేకదా!

కుంభు :—(ఆమెచెంత గూరుచుండి) కాంతా! వృద్ధులు
 పలుకదగిన పలుకులని—నిండుజవ్వనముననున్న సౌందర్యతేజోరాశి
 వగు నీకు బాండురంగుడేల? వానిప్రతిమయేల? భజనలేల?

మీరా :—(మండిపోతూ) నాథా! ధర్మజ్ఞులగు మీరట్లు నుడువుట భావ్యమా? నర్వలాకేశుడుగా నాసాంతురంగుడే నా కక్కట లేకపోయినయెడల నిక్కం గావలసినదేమున్నది? భక్తసుందారుని భజించుటకు యావనమైచేమి? లేక, నృద్ధాస్త్రిమైచేమి? సాకశాచనుని సొమ్మరించుటకు సౌందర్యమున్నేమి? కరూపమున్నేమి?

కుంభ :—ప్రేమనీ! ఈపండువెన్నెలలోఁ జలువతాటిమీఁదఁ గూర్చుండి నాకు ఏ వ్రపదేశింపవలసినది—రక్తిగాని—భక్తిగాదు—ప్రసాదింపవలసినది సౌఖ్యముగాని—సాయజ్యముగాదు—భోధింపవలసినది—శృంగారముగాని—వైరాగ్యముగాదు—చేర్పవలసినది మగ్నభారాధనగాని—తారకమంత్రముగాదు.

మీరా :—(స్వ) ప్రాణేశ్వరుడు విద్యాధికుండయ్యు, వింత సంభాషణ మొనరించుచున్నాడేమి?... (ప్రకా) నాథా! భక్తిలో రక్తిగలదు—సాయజ్యములో సౌఖ్యమున్నది.

కుంభ :—ప్రేమనీ! చీనాంబరమునకుఁ జిహ్మటచలె చిత్రీ పటమునకుఁ జెదపురుగువలె నీమోహన రేహసుమంబున ముష్టవైరాగ్య కీటకము ప్రవేశించినది. (కొంచెమాగి) ఆహా! ప్రకృతి యొత్తరమణీయముగ నున్నదో చూచితివా?

నీ. పదియాఱుకళలతో ♦ భాసిల్లుచున్నాడు

కలతఁ బుట్టించుచు ♦ గలువతేడు

అల్లవల్లన నుల్ల ♦ ముల్లానమునుబొందఁ

గడగిపీచుచునుండె ♦ గంధవహుడు

కొంగ్రొత్తభువతో ♦ బొంగినింగికిజూచు

గోరికల్ కొనసాగె ♦ గుముదనమితి

శాఖాగములనున్న ♦ శాంతానికరంబు

తీసికూతలమది ♦ దృష్టిఃబహు

గీ. బ్రక్రతియంతయు శోభాయ ♦ మానమగుచు

వెలయుచున్నదికాదె? యీ ♦ వేళయందుఁ

జలువరాతిన్నెపై సార ♦ రాక్షిగూడి

రతులందేలెడి పురుషుడే ♦ రమ్యజీవి!

మీరా :—నాథా! నాసాహసమునకు మన్నింతురేని, ఆ
యభిప్రాయము యుక్తమైనదికాదని చెప్పుచున్నాను. ప్రకృతియం
తయుఁ బరమేశ్వరుని స్వరూపమేకదా! ప్రతికస్తుప్రసందును బ్రతి
ప్రాణియందును బాండురంగఁడున్నాడు. భక్తితో వానిని బ్రార్థించి
జన్మమును దరించుకొను టర్హము.

కుంభ :—(స్వగ) ఈమెనుబట్టుకొని పీడించుచున్న యీ
వైరాగ్యపితాచము వీడుమార్గము గానరాకున్నదే! అబ్బా! నాకు
సంతాప మధికమగుచున్నది. మాకుండు నావైవిభృంభించుచున్నాడు.
ఈమె—మనసులోమనసుగలిపి, వానిగర్వము సర్వము కిర్వముచేసిన,
నాకు శాంతి సమకూడియుండెడిది ప్రయత్నించుచున్నాను. హృద
యమునఁ బరివర్తనము గలుగకండునా? (ప్రశ్న) ప్రేయసీ! ఆప్ర
కృకుఁ జూడుము.

చ. చిలుకలజంట కొవ్వపము ♦ కేరిసుఖంబును బొందుచుండె; గు

వ్వలు రతికేళిఁదేలుచును ♦ భావజుగొల్పుచుచు. డే బ్రీతిమై;

విలసితిరూప తేజముల ♦ వెల్లెడి పురుష మోద మిప్పగా

లితమనోజ్ఞమార్గముల ♦ రంజింజేయవె? నన్ను నియ్యెడన్.

మీరా :—నాథా! ప్రకృతి కడుంగకు మనోహరంబుగ నుం
డుటచేత నెట్టివారికేని హృదయము ప్రశాంతముగ నుండును. కనుక

నిట్టిసమయమున నేకాగ్రబుద్ధిశో నైక్యకంఠముతోఁ బాండురంగసం
క్షీర్తనమొనరించువారు ధన్యులు.

కుంభ :—అబలా ! ప్రకృతిరామణీయకతి హృదయమున
శాంతిని నెలకొల్పుననుచున్నావు అదియేటిమాట ? కోరికలుదమించి
వది; వ్యాకుల మధిక మగుచున్నది; దుర్భరమగు తాపమునుబాపుము

మీరా :—దేవా ! కోరికలను నెఱవేర్చువాఁడా గోపబాఁడ
ను—వ్యాకులమడంచువాఁడా వాసుదేవుఁడు—తాపముంబాపువాఁడా
దనుజమృదుఁడు.

కుంభ :—(విసుగుతో దనలో) అబ్బా ! ఇక నీమెకు సమా
ధానముచెప్పట యెట్లు ? (వన్మధుచుద్దేశించి) ఓరీ తుంటరి పచ్చ
పిల్లఁడా ! నీక లొంగినకొలంకియుఁ బిడించుచున్నావుగదా ! ఇది
నీపక్షపాతబుద్ధియా ? లేక, శక్తివిహీనతయా ? తృతీయారాధనమున
కెంతగాఁ జోత్సహించినను, ఈమె యంగీకరింపకున్నదే ! నాపై
విశ్రాంతముల నామెపైఁగూడఁ బ్రయోగింపవేల ? దుష్టుఁడా !... ..
నామనోగతాభిప్రాయము నీమెకు విస్పష్టముగాఁ జెప్పివైచెదను. అప్పు
డేనునునో !—(ప్రకా)

మ. అతివా ! దాఁచఁగ నేల ? నిన్దలసి హృ + ద్యానంబునందియ్యెడన్
రతికేళిమనుగంగ వచ్చితిని; య + శాంతంబునామారుడు
ధృతిమై నాటుశరాభి కోర్వఁజుమి ! నీ + దాసానుదాసుండ; న
న్నతిరాగఁబున నేలుకొమ్ము; సుఖిన్ద + యానందమున్ బొందెదన్.

మీరా :—ప్రభూ ! తమకానందముగూర్చుటకు నేను సమర్థు
రాలనా ? మీకును—నాకును—సకలచరాచరఁబులకును సంతోషముం
గూర్చువాఁడా సర్వేశ్వరుఁడుగదా !

కుంభ :—(స్వగ) అకటా ! ఇపుడేదికర్తవ్యము ? మదనసం
తాప మంతకంతకధికమగుచున్నది ఇష్టము లేనియింతతో సరసము

లాడిన నేమిప్రయోజనము ? కడసారి ప్రియించిచూచెదగాక !
(ప్రకా) ప్రియనీ ! నేను నిన్నెంతగాబ్రతిమాలినను వినకున్నావు.
మన్మథుడు నిర్దయుడై నన్ను బీడించుచున్నాడు—వాని నీపండు
వెన్నెలలో నారాధింతము—రమ్ము

మీరా :—(నవ్వుచు) నాథా !

చ. పురహరుకంటిమంటలను ♦ బోడిమి మా ననంగుడయ్యె; సు
స్థిరతఁజెలంగు మానులను ♦ జేరఁగ లేదు; సుశక్తిహినుడా
మరునిభజింపనేమిటికి ? ♦ వానిగన్న రమేశుభ క్షిణోఁ
జరణములంటి మొక్కదము ♦ జన్మతఁించుచు; తథ్యమినుమల్
శిరసుండగా మోకాలిపూజయేల ?

కుంభ :—(న్నగ) ఇంక నీమెతో భాషించిన లాభములేదు.
శయచాగారముండేరి నిద్రించుటయే యుత్తమము. పోయెదగాక !
(నిష్క్రమించుచు.)

మీరా :—(ప్రతిమను ముద్దిపకొనుచు)

గీ. రంగ ! కస్తూరిరంగ ! శ్రీ ♦ రంగ ! రంగ !

నిన్నెచుదినెంచి ప్రేమించి ♦ నిన్నెనమ్మి

నీకొసంగిన దేహమ్ము ♦ నేడు పరున

కెట్టలర్పింపఁగడఁగుదు ♦ నెఱుంగఁజెపుము !

తండ్రి ! జోలపాటంబాడెదను నాయెడిలో నిద్రింపుము.

(అనుబంధము—)

తెరవ్రాలును.

తృతీయాంకము సంపూర్ణము.

శ్రీ రస్తు.

మీరాబాయి

చతుర్థాంకము.

మొదటిరంగము—అంతఃపురము.

(ప్రవేశము—మీరాబాయి, చెలికత్తెయగు నళినితో)

మీరా :—నళిని! నీవు చెప్పబోయిన దేమి?

నళి :—ఏమియు లేదమ్మా! ఎవ్వడో యొకసగ్గాసి— పరమ భక్తుడు ముప్పొద్దులందుఁ బాండురంగరామన్మరణము సేయుచు నీధులం దిరుగుచున్నాడు. వేణుగోపాలస్వామివారి యాలయమునకుఁ శేడపాదలనెందఱి నో వెంటనిడుకొనిపోయి తత్పూజ చేప మొనరించుచున్నాడు.

మీరా :—నళిని! నళిని! నీవు త్వరితముగఁబోయి యాభక్తుని దోడ్కొనిరమ్ము—బామ్ము.

నళి :—దేవీ! శుద్ధాంతఃపురములలో నన్యపురుషులను బ్రవేశ పెట్టినయెడల నేమిముప్పువాటిల్లునో! అంతఃపురసాంప్రదాయములకు విరుద్ధముగఁ బ్రవర్తించఁగలనా?

మీరా :—నళిని! మాఱుమాటాడక పొమ్ము—అమ్మహాత్ముని దోడ్కొనిరమ్ము. అట్టివానిపాదరజము సోఁకినంత నే యంతిపురి వని త్రివం కాఁగలదు.

(అంత నేపథ్యమున)

శ్లో. కరుతే గంగాసాగర గమనమ్
 వ్రతపరిపాలన మధవా దానమ్
 జ్ఞానవిహీన స్పర్శమతేన
 ముక్తిం సభజతి జన్మశతేన ||భజగోవిందం||

నళి :—(మినుటనభినయించి) దేవీ! ఆవినవచ్చుకంతస్వర మా
 సన్యాసిదే! ఆతఁడేకాగోలు వీధంబడి పోవుచున్నాడు.

మీరా :—వెదుకఁజోయినతీగ కాలికఁ దగిలినది—పొమ్మ.
 ఆతఁడు దూరమేగుటకముందేపొమ్మ “మహాత్మా! మిమ్ములను
 సందర్శించుటకు మాదేవి కతూహల పుచున్న” దని చెప్పి, వానిం
 దోడ్కొనిరమ్మ

నళి :—చిత్తము.

(నిష్క్రమించును.)

మీరా :—(స్వగ) కంతస్వరము నాకుఁగూడఁ బరిచితమే!
 (స్మృతిఁ భినయించి) నాగుఁజేవుడప్పుడు చిత్తూరునఁ బోవుచున్నా
 నని వచిచెఁగదా! ఈభక్తశేఖరుఁ డాతఁడేయనుట నిశ్చయము.
 (అత్రమతో వానిరాక కెదురుచూచుచుండును)

(అంగనభిని దయానందుని వెంటనిడుకొని ప్రవేశము.)

దయా :—(హారమునుండి మీరానుబరికించి) అహో! ఏమి
 నాభాగ్యము!

గీ. విమత సాండురంగ పదార ♦ విందచింత

నామృతాస్వాదరాసక్త! ♦ యమలహృదయ!

మూర్తిగైకొన్న సద్భక్తి ♦ పుంజమదిగో!

కంటి, మీరాలతా గిళే ♦ గౌతుకమున.

మీరా :—(దయానందునిజూచి) మహాత్మా! గురుదేవా!
 త్వదీయ పవిత్రసందర్శనభాగ్య మీదా సురాలికి నేడు లభించినదా!
 (పాదములపై వ్రాటును.)

దయా :—కుమారీ! లెమ్ము. నేనీనగరంబున నుండఁగనే,
రాణావారు నిన్నుఁ బరిణయమాడి తీసికొనివచ్చిరని వినియుంటిని
ఎప్పుడో యవకాశము చిక్కినపుడు నిన్నుఁజూడవలెనని తలంచితని.
నాకోర్కి నేఁ డప్రయత్నముగ ఫలించినది.

మీరా :—మహాశయా! హృదయము భగవదప్సితమగుటఁ
బెండిలివలదని యనేకవిధముల జనః జనకులను వేడుకొంటిని. వారు
నామాటను బెడచెవి బెట్టి.

దయా :—(నవ్వుచు) అమ్మా! రాజమహిషి-యితిని. పూ
ర్వమువలె, నీభజనల కాటంకము గలుగుచుండుట కేదగుదా?

మీరా :—దేవా! నను చిత్తూరురాణావారికిఁ గేసలయు
దాసినేయగుదును, కాని మనః చిహ్నమొహించినకాంతను గాను. నా
వలన వారి కివ్విధన యనసౌఖ్యము నుండదు. ఏమంగురా? అలం
కారములన్న నాకుఁగిట్టదు. కొంగొత్తచీరలఁగట్ట న మనసొప్పుదు
వనవిహారములు నాకుఁ బనిఁరావు ఎల్లవేళలయందు సామాన్యమగు
వేషముతో—సామాన్య స్త్రీపురుషులంగలసి గొంతెత్తి పండుంగని
గీర్తించుటయే నాకుఁ బరిమానఁదసంధాముకము. నేనిట్లు భోగముల
నొల్లక యోగినివలెనుండుట మహారాజు కిష్టముగాకున్నది.

నళి :—అయ్యా! అంశురములో మాపట్టన హిషికాదరణ
ము లేకపోయినను—పురమునందలి ప్రజలలో శౌరవాభిమానములు
బ్రబలినవి. తాళ్లను సైతము చెమ్మగిల్లజేయఁగల యీమెగానము సర్వ
జనుల నాకర్షించినది. వారెల్లగు పిమెను దనుమాతగాఁ బరిగణించు
చున్నారు. (పదములచప్పుడు నాలకించి తనలో) సుగుణాబాయహృ
దచ్చి చాలున నిలువఁబడినది ఆమెకంటఁబడకుండ మెల్లఁగా నేనిట
నుండి జాతెదను. (నిష్క్రమించును.)

మీరా :—దేవా ! పరీక్షించుటకో, లేక, విలాసార్థమోకాని భగవంతుడు తెన్నునమ్మినవారి నెక్కుడుకష్టపెట్టుచుండును.

దయా :—అమ్మా ! మానవులు కష్టసుఖములకు లెక్కనేయరాదు. మేలుకలిగినను, కీడుమూడినను బరమేశ్వరసంకల్పమేయని తలంచి, భక్తినిచిడువండవలయును.

సుగు :—(స్వగ) తుద కంతఃపురము లీవిధముగా మాతినవి. దేవాలయములు వసీరులుగాను తీరట్లు—ఎండకన్నెరుగని రాచపడుచులకు నివాసములగు భవనములు—ముప్పిముండకొడుకులగు దొంగజడదారులకుఁ దావులను నవి. ఈసన్యాసి యెవ్వడో, తెలిసికొని పట్టుట రాజాతోఁజెప్పి నీనిని కండింపఁజేతును (మందునకువచ్చి కోపముతో, ఏమయ్యా ! ఎఁడవువు ? నీకు బుద్ధియున్నదా ? లేదా ? పులిమీసములతో నూఁగులాడ దొడ గిట్లు రాజమహిషిలోఁ బ్రసంగించుచున్నావు ?

మీరా :—(సనియమగ) వదినగారూ ! ఈమహాత్ముడు భక్తపుంగవుడు—

సుగు :—(అద్దోకిని) ఆతఁడు భక్తుడో—తొంటరియోనిన్నెన్నరడిగిరి ? నీవెదులకు బతులుచెప్పుచున్నావు—పానకములోనిపుడకవలె. దగుదునని నన్నిటిలో దూరకుము.

దయా :—అమ్మా ! నీకితయగ్రహమేల ?

సుగు :—ఓరీ, మూఢుడా ! నాకాగ్రహ మెందులకనుచున్నావా ? నీవంతిప్పుచు నందడుగుపెట్టుట బాగున్నదా ? రహస్యముగా రాజమహిషితోఁ బ్రసంగించుట బాగున్నదా ?

మీరా :—వదినగారూ ! ఏదైనదోషమున్న నది నాదికాన, యాతనిదికాదు—పాపమా మహాత్మునికై గోపించుట మీకుచితమా ? నాకు గుర్తునగుటవలన వీధిబడి పోవుచున్నవానిని నేనే పిలిపించితిని

సుగు :—ఏమేమి? ఈబుద్ధి ఏకేపుట్టినదా? ఈతుంటరినన్యాసి నీకుగురువా? మగవారిని రాచపడుచులు కన్నెత్తిచూచుటయే తప్పు గదా! నీవు సామాన్యమువతివిగావు—చిత్తూరుమహారాణా కోరిపె డా డిన యందకత్తెవు—వగవుగుగు చరియింపవీటేలేని శుద్ధాంతఃపురము లలోనికి, ఇట్టి కపటసన్యాసులను బిలిపించుకొనుచున్నావా?

మీరా :—అకారణముగ నమ్మహాత్ముని నిందింతురేల? ఆతడు కపటియని మీకెట్లు తెలియుచు?

సుగు :—ఏమో, ఎట్లు తెలియునో! నేను నీవలె విజ్ఞానవతిని గాను—నీప్రశ్నలకు సమాధానమిచ్చుట కియ్యెడకు రాలేదు. యుగ యుగమృలనుండియుఁ బ్రఖ్యాతిపహించిన చిత్తూరురాణివాసములో నిట్టి యత్యాచారములు జరుగుచుండ నేనుమాడలేను—నాని మచ్చ మాపుట—

దయా :—(అర్ధోక్తియందు అమ్మా! యుక్తాయుక్తము లనయక మాటాడెదకేమి? ఏగూటిఁజేయి యాగూటిఁజేరును—ఆమెభక్త రాలుకనుక—భక్తండునగు నన్నచిలిచి నక్కరించినది. ఇందత్యాచారమేమున్నది?

సుగు :—(కోపముతో) హెచ్చుతగ్గులులేక, నోటికివచ్చిన మచ్చునఁ బ్రేలుచున్నావు—జాగ్రత్త! నాకు యుక్తాయుక్తములు తెలియవా?... ..తుచ్చుడా! వచ్చినదాఱివావలకుఁబొమ్ము లేకున్న నీగుడ్లు తీయింతును.

దయా :—(మందహాసముతో) అమ్మా! నేను నీయింటనేట్లంటుకురాలేదు—పూర్ణండుటకురాలేదు. నీవు భయపడనక్కఱలేదు. కాని నీకిట్టి దుడుకుఁదనముండుట తగదు.

సుగు :—ఛీ—పొమ్మ—ఆవలకుఁబొమ్ము. ముప్పిముండకొడుకునగు నీవు నాకు బుద్ధులు గఱపెదవా?

మీరా :—అమ్మా ! ఆపూజ్యనట్లు నిరసించుట న్యాయమా?

సుగు :—ఏమి ? నీకుగమ్ములు తలకెక్కినవా ? ఉండు—నీపని జాగ్రత్తపెట్టెదను—రాణాకుఁ దెలియజేసి నిన్నుదగినట్లు శిక్షింపజేసెదను. (స్వగ, మంచితరుణముదొరకెనది ఈనాటి సంఘటనము రాణా కెఱింగించితినేని యి మె నావలకు గెంటి వేయక మానడు.

దయా :—(మీరాబాయి నుద్దేశించి) కుమారీ ! నేను పోవుచున్నాను భగవన్నామస్మరణము మానవలసని హెచ్చరించుచున్నాను.

(అనిపాడుచు నిష్క్రమించును.)

(అనుబంధము—)

సుగు :—జడకుగొంతులు లేక, పరిభ్రమణుల సంతిపురములోఁ బ్రవేశపెట్టుచున్నావా ? రమ్మ. రాశాకడకు

మీరా :—అమ్మా ! నాయుడు దోషములేదు. నిరపరాధ సగు నేను నాభులకడ కెందులకు ? పాండుగంగనిసేరించుట కాలయము లోనికిఁ బోయెదను (నిష్క్రమించును)

సుగు :—(స్వగ) ఈమె శక్తి నరికట్టవలయును. శైరాగ్యమును రూపుమాపవలయును. సోదరునితో నీమెయంతిపురిలోనికి బిచ్చులవిడిగాఁ బంపువలయును రప్పించుకొనుచున్నదని చెప్పెదను. ఆకపటస్యాసిని భటులచేఁజేర్పించి, చెఱయందుఁబెట్టించెదను. ఈ సుగుణాబాయి సామర్థ్యమింకను—మీరాబాయికి శ్రాధపడలేదు. తలంచినంతనే, నందినిబందిగను — పందినినందిగను జేయఁగలదీమెయని పాపమా నిర్భాగ్యురాలు గ్రహింపకున్నది. ఇక నేను తడయనేల ? రాణాను గలసికొని వానిచెవికి వృత్తాంతమెక్కించెదను.

(నిష్క్రమించును.)

తెర పడును.

రెడవరంగము—రాణామందిరము

(ప్ర)వేశము—కుంభుడు—సుగుణాబాయి.)

కుంభు :—అక్కా ! విశేషము లేమి ? ఎన్నడు లేనిది నేడు నామందిరమున కిట్టినమయమున వచ్చితిని ?

సుగు :—సోదరా ! సుప్రసిద్ధమయిన చిత్తూరురసపుత్రిల కీర్తిని నీవు కళంకిత మొనరించితిని—

కుంభు :—(ఆశ్చర్యముతో) ఆ—ఆ—ఏమనుచున్నావు ! సుప్రసిద్ధమయిన చిత్తూరురసపుత్రిలకీర్తిని నేను కలంకిత మొనరించితిని ? అంతటిదుష్కార్య మాచరించితిని ?

సుగు :—మార్వారు దేశాధీశుని కొనుగోను వెదకివెదకి వివాహము సేసికొంటినిగాదా !

కుంభు :—అవును. అందు న్యూనతయేమున్నది ? నాహావీరుడయి దిగంతము శోచింపజేసిన భూపాలశేఖరుడా మార్వారు దేశాధీశుని వానితోడి బాంధవ్యము గాంచువేతు వేగద !

సుగు :—నేను—అగౌరవమని చెప్పటలేదు. గౌరవమేకావచ్చును. కాని నీవుకోరి పెండ్లాడిన యందకత్తె—మీ రా బాయి

కుంభు—చెప్పము. ఆలసింక చెప్పము.

సుగు :—చెప్పటకేమున్నది ? సాటిరాజులాలకించిన తలసంపులు తిప్పవంతిదే !

కుంభు :—అన్నన్నా ! అంత ప్రమాదమేమొనరించినది ?

సుగు :—ఆమెకుమాత్రము ప్రమాదముగాఁ దోచుటలేదు. ప్రమాదముగ నేయున్నది.

కుంభు :—అక్కా ! మీ రాబాయి యేమిచేసిననో చెప్పము.

సుగు :—ఏమియుఁజేయలేదు. మన వంశముమమాత్రము కళంకిత మొనరించినది. అనిచాలదా ?

కుంభ :—(ఆత్మముతో) అదెట్లు ? పరమభక్తురాలగు నామె కులప నుజెఱచు పాడుపను లేమిచేసినది ?

సుగు :—ఆమెభక్తియే యింతవఱకుఁ గొంప ముంచినది. శుద్ధాంతఃపురములలో నగ్యాసులనుగూడఁ బ్రవేశపెట్టినది.

కుంభ :—(కోపముతో) ఏమేమి ? ఉత్తమస్త్రీలుండు నంతి పురములో నగ్యాసులా ? ఎట్లురాఁగలిగిరి ?

సుగు :—ఎట్లురాఁగలుగుదురు ? కోరికీసికొనివచ్చిన రాఁగలు గుమగు రమ్మని కడుపుఁగాల్లుబట్టుకొని బ్రతిమాలిన రాఁగలుగుదురు.

కుంభ :—అక్కా ! నీకుఁబుణ్యముండును. జరిగినవిషయము రను బూసగుచ్చినట్లు నవి స్తరముగా నాకెఱిగింపుము. నాహృదయ మున వ్యాకులపాట నెకమగుచున్నది

సుగు :—నాయనా ! అట్టిభార్య దొరకినసిమ్మట వ్యాకుల పాటుకాక—సుఖముచేకూరునా ?

కుంభ :—ఏమి ? నాభార్యయే యట్టి యత్యాచారములకుఁ గడంగినదా ?

సుగు :—కాక మఱియెవ్వరు ? ఇతరులకెవ్వరికాధైర్యసాహ సములుండును ? “నేనే పట్టమహిషిని—నేన్నెమ్మెలగిన నన్నడ్డువారెవరు ? నన్నుఁ బ్రోక్షించువారెవరు ?” అనగర్వ మామో న్నది లేకున్నఁ జిఱకాలరక్షితములైన యంతఃపురసాంప్రదాయములకు విరుద్ధముగ, శుద్ధాంతఃపురములోనికి గృత్రిమసన్యాసులను బిలిపిరచి వారితో ముచ్చటలా ?

కుంభ :—(జౌడుఁగఱచుకొని) ఎంసాహస మెంతసాహసము ! (ఇంచుకనేపాగి) అక్కా ! అన్యుల నంతిపురమునఁ బ్రవేశపెట్టుటకుఁ గారణము ?

సుగు :—నా కేమి తెలియును ? నాయనా ! నీభార్యనడిగి
జెలిసికొనుము. ఆమాయలాడియేకల్పనలుచేసి చెప్పటకునడుర్థురాలు.

కుంభ :—ఆమె—వరమపురుషుని రాణివాసమునందుఁ బ్రవేశ
పెట్టినదని యెవ్వగుచెప్పిరి ?

సుగు :—ఒకరు చెప్పకేల ? ముంజేతికంకణమున కద్దమెందు
లకు ? ప్రత్యక్షముగ నేను చూచితిని. చూచుటమాత్రమేకాదు.
బెదరించి యానన్యాసి నావలకుఁ బంపివేసితిని.

కుంభ :—అప్పుడు నీవు వానిరాకకుఁ గారణమడుగ లేదా ?

సుగు :—ఎవరు చెప్పదురు ? ఎవరినడుగుటకువీలు ? వీరిబడి
పోవుచున్న వానిని దానే పిలిపించితినియు, భక్తివైరాగ్యములు
వానినుండి యలవడఁజేసికొనఁగో. తిననియు నామె గాఢోద్రేపిడి.

కుంభ :—(తలపంకించుచు) ఇదివఱలో నలవడిన భక్తివైరా
గ్యములు చాలినవికావా ?

(అంతనేషధ్యమున దయానందుడు)

శ్లో॥ కామం కోధం లోభం మోహమ్

తత్త్వాత్త్వానాం పశ్యతి సోహమ్

ఆత్మజ్ఞానవిహీనా మూఢా

స్తేనస్సంతించ నరకనిగూఢాః ॥భజగోవిందం॥

సుగు :—(వినుట నభినయించి) సోదరా ! సోదరా ! ఆతఁడే !
పాడుచు వీధింబడి పోవుచున్నయారఁడే నేనుచెప్పిన సన్యాసి. వాని
నిటుఁ బిలిపించి, మందలించుట మంచిది.

కుంభ :—(ప్రక్కకుఁజూచి) ఓరీ ! ఎవఁడురా ? అక్కడ—
పుట్టసింగూ ! నీవా ? ఇటురమ్ము.

(పుట్టసింగు ప్రవేశము)

పుట్ట :—జయము జయము మహారాణావారికి.

కుంభు :—పుట్టాసింగూ ! నీవు త్వరితగతినబోయి—పాడుచు
వీధింబడిపోవుచున్న యాసన్యాసి నిటుఁ దీసికొనిరమ్ము

పుట్టా :—చిత్తముప్రభూ !

(నిష్క్రమించును)

కుంభు :—అక్కా ! ఇప్పుడు పాడుచుఁబోవుచున్న యీసన్యాసియే
యంతిపురముంజొచ్చినవాడని దృఢముగఁ జెప్పఁగలవా ?

సుగు :—చెప్పఁగలను—వాడేవీడు ; సం దేహము లేదు.

కుంభు :—అట్లయిన వీనింబట్టి చెఱయందుంచెదను.

(అపుడు పుట్టాసింగు దయానందునితోఁ బ్రేక్షము.)

పుట్టా :—జయము జయము మహారాజావారికి. ఆజ్ఞానుసార
మీసన్యాసిని వెంటనిడుకొనివచ్చితిని.

కుంభు :—(దయానందు నవలోకించి) ఓరీ ! నీ వెవ్వడవు ?

దయా :—(మిక్కిలకుండును.)

కుంభు :—మాటాడవేల ?

సుగు :—బెల్లము మొత్తినతాయవలె నున్నాడు. చూడు—
వాని కెంతనిర్లక్ష్యమో !

పుట్టా :—దయ్యముపట్టినదా ? లేక మతిపోయినదా ?

సుగు :—మాటపడిపోయినది.

దయా :—అతిక్రాంతమర్యాదగలతో నాకేమిపని ?

కుంభు :—(ఉగ్రుడై) ఔరా ! ఏమి కండ్ కావరము ? నీ
గరు తలకెక్కినదా యేమి ?

పుట్టా :—మూఢుఁడా ! చిత్తూరు మహారాజావారినే యతి
క్రాంతమర్యాదగలనుచున్నావుగా !

దయా :—(మందహాసముతో) ఓయి, వెట్టివాఁడా ! గౌరవ
మొకరిసామ్మకాదుగదా ! అది సత్పురుషులనే కోరును.

కుంభ :—(అలహాసముతో) ఆహా! ఆహా! ఏమీసత్పురుషులు! తినుటకన్నము—కట్టుగుడ్డయు లేక—తిరిపెమెత్తుకొనుచు బ్రాద్దుగడుపు ముష్టిముండకొడుకులు సత్పురుషులు! వారిని గౌరవమాశించుచు! ఇతఁ గావలసినదేమున్నది!

దయా :—(మందహాసముతో) రాజా! సఁపదకును సౌజన్యమునకును సంబంధమున్నదా? యాచనావృత్తిచేత జీవించునంతమాత్రమున—సత్పురుషులు నీకుఁ జాలకనముతిరా?

కుంభ :—ఓరీ, అసందర్భప్రలాపీ! నీయిచ్చవచ్చినమచ్చన మాటాడకుము. నేనడుగుప్రశ్నలకు సమాధానమిమ్ము. రాజాంగనలుండు శుద్ధాంతఃపురములో నెందుకుఁబ్రవేశించితివి?

దయా :—పట్టచుహిషియు. భక్తురాలునగు మీరాబాయి, తోవంబోవుచున్ననన్నుఁ దనచెలికత్తెవేత. బిలిపిపఁగాఁబోయితిని. అందుఁ దప్పేమున్నది?

సుగు :—ఓ కపటసన్యాసీ! నీవెవరిసమ్మఖమున మాటలాడుచున్నావో, తెలిసికొనుము.

పుట్ట :—శాశీభూత విద్యేషిరాజని ఈముండగు చిత్తూరు మహారాజానే లెక్కనేయవుగా?

దయా :—(మందహాసముతో) అయ్యా! రిషద్వర్గమునడంచుకోజాలని మీమహారాజును నేనేల లెక్కనేయవలయును?

సుగు :—కోదరా! వింటివా వీనిమాటలు! గ్రహించితివా వీనిదార్జన్యము!

కుంభ :—(కోపముతో) ఓరీ! మూర్ఖుడా! ఏవాడనోయాచించుకొని, సుఖముగఁ బ్రొద్దుఁబుచ్చుభాగ్యము నీకులేదు. రాణి వాసముం బ్రవేశించి శిక్షార్హుండవయితివి నీకాలుసేతులం గలముఁ గట్టించి, నిన్నుఁ జెఱసాలం దోయించెదను.

దయా :—(మందహాసముతో) రాజా !

సీ. సర్వలోకేశుఁడా ♦ శౌరిబాల్యమునందుఁ
చిందుఁడొక్కొక దివ్య ♦ చిత్రశాల !
సత్యాగ్రహోద్యమ ♦ సంయుగారంభుడై
తామదాసువసించు ♦ లలితసీమ !
స్వీయస్వతంత్రులు ♦ బాయనొల్లక తొల్లి
సంయుక్తమెట్టిన ♦ స్వచ్ఛభూమి !
భారతదేశ స ♦ ద్వారవంబాశించి
ధీరులువిడిసిన ♦ వీరగృహము !

గీ. అయిన చెఱపాలయనినంతి ♦ నడలనేల ?
కడఁగి బంధంతఃపీవు నా ♦ కాలుసేతు
లంతియేకాని—భావంబు ♦ లడ్డఁగలవె ?
చేసికొనుమీపు వేడ్క సీ చిత్రవృత్తి !

కుంభ :—(స్వగ) ఔరా ! ఎంతనిర్భయముగ మాటలాడుచున్నాడు. ఏదియెట్లుజరిగినను—వీనినిప్పట్లఁ గారాగృహంబుననుంచుటయే మంచిది. (ప్రకా) పట్టాసింగూ ! ఇంకనుజూచుచున్నావేల ? ఈతుచ్చునిందోడ్కొనిపోయి, చెఱయందుంచుముఁ

పుట్టా :—చిత్తము మహాప్రభూ ! (దయానందునితో) ఓ సన్యాసీ ! తప్పక్షమింపుమని రాణావారిపాదములపైబడి ప్రార్థింపుము వాగు శరణాగతత్రాణులు కరుణాసముద్రులు.

దయా :—ఓయి వెఱ్ఱివాఁడా ! అంధుఁడు వేటొకయంధునకుఁ దోవఁజూపలేడు; ఒకదోషి వేటొకదోషిని క్షమించలేడు.

పుట్టా :—ఓకర్మము — నేనేమిచేయఁగలను ? సీనోటినుండి యున్మత్తాలాపములు వెలువడుచున్నవి—రమ్ము.

దయా :—(అకసమువంకఁజూచి) రఁగా ! పాఁడురం గా ! నీ నంకల్ప మీవిధముగనున్నదా ?

(పుట్టాసింగుతోఁగూడ నిష్క్రమించును.)

కుంభ :—అక్కా ! నేనెంచుకనేపు నిద్రింతును—నీవేఁగుము. సావకాశముగా మీరావిషయమై యాలోచించుకొనవచ్చును.

సుగు :—మంచిది.

(నిష్క్రమించును.)

తెర వ్రాల్చును.

చతుర్థాంకము సప్తపూర్ణము.

—————

శ్రీ రస్తు.

మీ రాబాయి

పంచమాంకము.

మొదటిగంగము—అంతఃపురము.

(ప్రవేశము—నళిని—సుగుణాబాయి.)

సుగు :—ఏమే, నళిని! ఇంత పెండలకడనే లేచిపోవుచున్నావు! మీదేవిగారు తిరిగి యేసన్యాసులనున. బిలుచుకొని రగ్మనిరా?

నళి :—(సందేహ మభినయించును.)

సుగు :—సందేహమెందులకు? చెప్పుము. ఆమెచర్యలను నీవలనఁ దెలిసికొనవలెనని రాణా నాకనుజ్ఞయిచ్చెను.

నళి :—అమ్మా! మీరెఱుంగనినిషయములేమున్నవి? అమాయకురాలనగు నానోటినుండి చెప్పింపజూతురేల?

సుగు :—నేనెఱింగినయెడల నిచ్చుబ్రష్నింతునా? చెప్పుము.

నళి :—అమ్మా! పట్టమహిషిప్రవర్తనమంతయు నాశ్చర్యకరముగనున్నది.

సుగు :—అట్లనుటకు హేతువు?

నళి :—హేతువునకేమున్నది? రాత్రియనదు—పవలనదు. ఎల్లప్పుడు విధివిరామములులేక, పాండురంగని ప్రతిమను మోలఁ బెట్టుకొని, పాటలుపాడుచుండును. భజనలు సేయుచుండును. ఫలము

లను బంచిపెట్టుచుండును. సాయంకాలమగుసరికి, చపడుచులు సింగారించుకొని శయనాగారముల బ్రవేశించుటకు కడుక పడుచుండును. ఈమెకట్టివి కట్టివు-జడలోఁబెట్టుకొమ్మని పూలందెచ్చినంతనే, వానినా కొయ్యబొట్టపైఁబెట్టును. పరిమళద్రవ్యములంగొని తెచ్చి మోలఁబెట్టగా వాని నా బొమ్మ కుపయోగించును

సుగు :—నళినీ ! అరుది నమామె యిట్లు చేయు చున్నదని నేను దెలిసికొంటిని—కాని యీదినమున వేరే వజ్రమునం దేసివు లేచి యామె మందిరమునకుఁ బోవు మండుటకుఁ గారణము ?

నళి :—అమ్మా ! దేవిగారీపూట పేదసాదఁ గు వస్త్రములను దానము సేయుదురట !

సుగు :—ఎక్కడ ? ఎక్కడ ? ఆమె స్వయముగా నా వీధిలోనిట్లేకేగురా ?

నళిని :—ఆమెవెడలదు దొడ్డిగుమ్మముకడఁగాచి— దాటిని బోవు బచ్చగాండ్రినెల్లరను దోడ్కొనిరావఁ సి నద. నాకాజ్ఞాపించినది. ఆందువలన నింతపెందలకడ లేచితిని.

సుగు :—(ఆశ్చర్యముతో) ఎక్కడకు, దోడ్కొనిరమ్మని నీ కాజ్ఞాపించినది ?

నళి :—అంతిపుఁలోనికి—

సుగు :—ఈరథ్య సంతఃపురముఁ బ్రవేశించిన యాసన్యాసి చెఱలోనున్నాడను నిషయము మీదేవికే దెలియునా ?

నళి :—తెలియకేమి ? తెలియుటమాత్రమేకాదు. ఆమె చెఱ సాలకుఁబోయి యాతనినూటడించుటయు జరిగినది.

సుగు :—(స్వగ) ఈమెపై నాకుఁగలపగ సాధించుకొనుటకు సమయము చిక్కినది.

నళి :—అమ్మా ! నాకనుజ్ఞయిత్తురా ?

సుగు :—(మెడలోని హారము ధీసి యిచ్చును) ఈ హారమును
గైకొచ్చు—పోము. అప్పుడప్పుడు నన్ను గలిసికొనుచుండుము.

నళి :—(హారమందుకొని సంతోషముతో) చిత్తము.

సుగు :—బిచ్చగాండ్రును దీసికొనివచ్చుటకే పోదలంచితవా?

నళి :—అవును పట్టమహిషి యనుమతి నతిక్రమించవీలా?

సుగు :—(తలవంకించి) మంచిది—పోయిరమ్ము.

(నళిని నిష్క్రమించును)

సుగు :—(స్వగ) వాయచుమతి లేచిదే, కుంభుడు మర్వారు
దేశమేగి యి మెనుగోర పెండ్లాడినాడు. అందువలన నీమెపై నాకు
ద్వేషమంకురించినది. నేనీ పాతకే రాణాను విశాలపురరాజపుత్రికను
బత్తిగాఁ జేసికొమ్మని చెప్పెతిని. నామాట నాతఁడు పాటింపలేదు.
కనుక నెట్లయిన నీమెను నగరునుండి యావలకు సాగనంపినగాని
నాకుఁ గంటికి నిద్రరాదు. నేనిప్పుడు రాణాను దోడ్కొనివచ్చి యంతి
పురములో జరుగనున్నదానిం బ్రీక్ష మొనరింతును.

(నిష్క్రమించును.)

తెర పడును.

రెండవరంగము—అంతఃపురము

(ప్రవేశము—మీరాబాయి—నళిని)

మీరా :—నళిని ! ఆవినబడుచున్న కేకలు వారివేనా ?

నళి :—దేవీ ! నీవు పంచిపెట్టిన వస్త్రాభరణములనందుకొని
సంతోషము పట్టజాలక బిచ్చగాండ్రి జయజయధ్వానము లొనరిం
చుచున్నారు. (ప్రక్కకుఁజూచి) అహో ! నేలయినినచాప్పున భిక్షు

కులెందఱువచ్చిరో! ఆకసమునందలి చుక్కలనయిన లెక్కపెట్టిన
 చున్ను—కాని—అమ్మా! నేడు నీవలన నాదరింపఁజడిన యీపేదలను
 లెక్కించుట కలవిగాదుగదా!

మీరా :—(ప్రక్కకుఁజూచి) హా! భారతదేశ మెంతబీద
 తన నునుభవించుచున్నది! ఒక్కచిత్తూరులోనే నిఱుపేదలు వేనవే
 లున్నఁ దక్కుంగల హిందూదేశమున నెందఱుదురో! అయ్యయ్యా!
 ప్రాచీనవైభవము నశించుటచే భారతీయుల కెట్టియిక్కట్లు ప్రాప్తిం
 చినవి!—నల్లినీ!

సీ. ఖండఖండంతర ♦ ఖ్యాతినంపాదించి

యాదర్శపురుషులై ♦ యలరినారు!

అమరేంద్రభోగ్గులై ♦ యాంవోళికలనెక్కి

యేకుదీపుల నేల ♦ నేలినారు!

పరదేశవాణిజ్య ♦ బాహుశ్యసంప్రాప్త

ధనముచేతఁ గుబేరుఁ ♦ దన్నినారు!

మత్తారిరాజన్య ♦ మకుటాలిరీవిమై

వామపాదముమోసి ♦ ప్రబలినారు!

గీ. నాటి మనభారతీయులీ ♦ నాఁడు—దాన్య

పాశబద్ధులై—పరతంత్రీ ♦ బాధవలనఁ

గడుపునకుఁ బట్టెడన్నఁముఁ ♦ గట్టుగుడ్డ

కొదువగాఁ గుందుచున్నారు ♦ కోసులాంగి!

నల్ల :—అమ్మా! నేడు నిఱుపేదలకిందఱికి వస్త్రాభరణముల
 నొసంగి వుణ్ణము సంపాదించితివి. భారతదేశములోఁ బ్రజలదారి
 ద్ర్యము నిచ్చుఁబోలినవారివలనఁ గొంతయయిన నివారణకాఁగలదు.
 కాని యదేవిపాపమో! సీచర్యలు వదినగారికి నామెతోఁబాటు
 మహారాజుగారికిఁగూడ నాదరణీయములు గాకున్నవి.

మీరా :—నళినీ ! ప్రతివ్యక్తికి నాత్మస్వతంత్ర్యముండవలయును. మనము తెలపెట్టుకాగ్యము మంచిదనున నన్యులకు భయపడనేల ? అంతఃపురప్రవేశము నరించెనన్న నేరమునుమోసి రాణావారు దయానందయోగేశ్వరుని జైలులోఁబెట్టించిరిగదా ! ఆతఁడేమినిఁజలించినాఁడా ? ఆపూతాత్మనొక్కనిగుఱించి యాలోచింపుము.

సీ. ఆత్మస్వతంత్ర్యంబు ♦ నభిలషించుమహాత్ముఁ
డోడెనే ? చుట్టాల ♦ గోడుఁజూచి
స్థిరకీర్తివాంఛించు ♦ చిత్తరంజనుఁడుదాఁ
జెఱసాలయనినంత ♦ వెఱఁపడెనె ?
భారతావని గౌర ♦ వముఁగోరు లోకమా
న్యఁడు రాచసీడకు ♦ జడిసినాఁడె ?
స్వారాజ్యమాశించు ♦ సదయాంతరంగుండు
జవహరిసుఖములఁ ♦ దవిలినాఁడె ?

గీ. పూని, త్యాగంబునల్పెడు ♦ పుణ్యమూర్తు
లన్నిటికిఁ దెగించినవారె ♦ యగుదురవనిఁ
గప్తములఁగాంచి మదియందుఁ ♦ గలఁగరెపుడు,
అనువులనువీడ వెనుదీయ ♦ రవసగమున.

(అంతః సేవధ్యమున)

“అమ్మా ! నూతేండ్లుపెఁబడ్డ ముఁలిముండను-కడపునకన్నములేగు-కట్టుటకు గుడ్డలేదు”-

మీరా :—(ఆలకించి) నళినీ ! పాపమా వృద్ధురాలెట్లుమొఱపెట్టుచున్నదో-ఈమ్మ ఆమెను దీసికొనిరమ్మ.

నళి :—(నిష్క్రమించి, యొకవృద్ధభిక్షుకురాలితోఁ బ్రవేశము-)

నళి :—అమ్మా ! ఈమె శతవృద్ధ-నేడో, రేపో రాలకున్న పండు.

వృద్ధు :—అమ్మా ! నూజేండ్లుపైబడ్డ ముసలిముండచు—ఈ పున కన్నములేదు కట్టుటకు గుడ్డలేదు.

మీరా :—(ఆదృశితో) అవ్వా ! నీవు విచారించకుము. నీకు జీవితాంతమువరకు సరిపోవు వస్త్రానుల నొసంగుదును.

(ఆకస్మికముగఁ దెరలూ)

“కొట్టుడు—పట్టుడు—పొడువుడు.”

మీరా :—ఆఁ; ఆఁ; ఏమది ? ఎవరది ?

నళి :—(ప్రక్కకుఁ జూచి, భయముతో) అమ్మా ! అమ్మా ! ఇంకేమున్నది ?

మీరా :—ఏమి ? ఏమి ?

నళి :—(ప్రక్కకుఁజూపుచు) కొంపముని గిరది; మహారాజుగారిటు వచ్చుచున్నారు. బిచ్చగాండ్రినందఱిని బట్టుకొని కొట్టెడిట్ట నాజ్ఞాపించుచున్నారు

వృద్ధు :—(భయముచే వడచుచు) అమ్మా ! అమ్మా ! నా గతి యేమి ?

మీరా :—అవ్వా ! నీకు భయములేదు—మహారాజుగారు వృద్ధురాలివగు నిన్నేమియుఁజేయరు.

(అపుడు రాణాయు సుగుణాబాయియుఁ బ్రవేశము)

సుగు :—సోదరా ! అంతిపురమును సత్రముగాఁదల చి, లో నంబ్రవేశించినందులకు వారికిఁ దగిన శాస్త్రయే జరిగినది. ఇక్కడ నిత నొకముసలిముండ మిగిలియున్నది. దీనినిగూడ శిక్షింపవలయును. (కమిపించి) ఛీ! ఛీ! ఈముండదగ్గఱఁ గంపు! చెడుకంపు! ఇట్టి వారిని శుద్ధాంతఃపురములలోఁ బ్రవేశపెట్టుటా ?

కుంభు :—అక్కా ! నీవు శాంతింపుము—ఈ యవినీతికార్యము నంత మొందింతును—యందీ ముసలిదానికి బుద్ధిచెప్పచిమ్ము.

మీరా :—(వృద్ధురాలి కడ్డనిలువఃబడి భగవంతుని దేశించి తనగా) హే నీచమందారా ! ఆర్తత్రాణపరాయణా ! పాండురంగా !

గీ కాళ్లుచిగవు—శతవృద్ధ— ♦ కంఠులేవు
కూచుగుడ్డలదొరకమి ♦ మాడుచుండె
బిలిచి నస్త్రావికమలీయఁ ♦ దుఃచినంతఁ
గోపమున చాఢుడరుదెంచి ♦ కొట్టచుండె.

దేవా ! ఆమె కెవ్విధమైన బాధలు గలుగకుండఁ గాపాడి సార్థకనాముండవు గమ్ము.

కుంభు :—(కోపముతో) ముసలిముండా ! నీవెందుల కంతః పురములోనికి వచ్చితివి ?

వృద్ధ :—(వడఁచుచు) బాబూ ! బాబూ ! అమ్మగారు—పి—లి—రిం—చి—నా—గు.

కుంభు :—(మహోగ్రుండై)

శా. ముండా ! ఏమిటికట్లు ప్రేతెదవు ? ను ♦ పూజ్యంబుసాధంబు; మాయండంజేరఁగ సాహసంబాదవెనే ? ♦ ఆత్మంతదార్భాగ్యవైచండాలత్వముతోడ నుంఁదియును రా ♦ జాస్థానముంజేరెదే ? ఖండింతుంగద ! నీదుమస్తకము నే ♦ శౌర్యంబు దీపింపఁగన్.

సుగు :—సోదరా ! మాటలతోఁ గార్యము లేదు—కాయశుద్ధిని జేయుము.

మీరా :—వదినగారూ ! వృద్ధురాలినిగొట్ట—

కుంభు :—(అర్ధోక్తిలోనే కోపముతో) నీపూరికొనుము. (వృద్ధురాలితో) ఓసీ ! ముష్టిముండా ! బా లేందుప్రభాజాలమయినఁ బ్రస

రింపవీలులేని చిత్తూరురాణివాసమునఁ బ్రవేశించితివా? (అని కొట్ట నుద్యమించుచున్నాడు.)

వృద్ధుఁ :—బాబూ! బాబూ! అమ్మా! రక్షింపుడు-రక్షింపుడు—అపరాధము—దిక్కుచూలినదీనను.

మీరా :—(వృద్ధురాలి కష్టగానిలవబడి) మహారాజా! ఈమె ఈ వస్త్రములనీయఁగోరి నేనేపిలిపించితిని ఆమె నిరపరాధ. దోషము నాది. నన్నుశిక్షింపుడు.

సుగు :—(కోపముతో) నీకుమాత్రము తప్పునా? ముందీ ముసలిముండకు బుద్ధిజెప్పనిమ్ము—సోదరా! ఊటకుందువేల? కత్తిచే నావృద్ధురాలికుత్తుకను దెగనఱుకము.

వృద్ధుఁ :—(భయముచే వడుకును) అయ్యో! అయ్యో!

మీరా :—(భరనవలొకించి) నాథా!

ఉ. అర్థలమీఁదఁ జూపఁదగు ♦ నా? భవదీయపరాక్రమంబు; పృథ్వీలడాసి యుద్ధసమ ♦ యంబునఁజూపిన. జెల్లుఁగాక; సంవర్ధిత భూరిభూజముల ♦ వ్రక్కలుసేయు ప్రభంజనుండు తానర్థించెకల్పునే తృణల ♦ తావళుల! మదినూహసేయుమా?

కుంభుఁ :—(కోపముతో నామెను బ్రక్కకుఁద్రోసి) నీవూరకుండుము. నీకతంబునఁ జిత్తూరు శుద్ధాంతఃపురము సత్రిముగా మూటి పోవుచున్నది. ముందీవృద్ధురాలినిదండించి పిమ్మట నిన్నుగుఱించి యాలోచించెదను. (అని వృద్ధురాలిజుట్టు నొక చేతఁబట్టుకొని, వేటొక చేతఁ గత్తిబూని)

మ. అతులత్రైతల నాధుగేహమున నీ ♦ వాహా ప్రవేశింపఁగా మదిలో సాహసమూనినావె? సరినీ ♦ ప్రాణంబులిప్పట్ల; దుర్గతిపాలొడవటంచెఱుంగవనిచేఁ ♦ గంతంబు లుంఠించి, నిర్గత కోపాన్వితచిత్తమూనెదను, రా ♦ కానీ! ల.దే చుమ్యనన్.

(అంతే వాకస్మికముగా నేపథ్యమున—)

గీ|| “ భద్రదంతావలం బొండు ♦ బంధములను—

పూని ఛేదించివివశయై ♦ పురములోని

ప్రజలః ఒదతాడనంబున ♦ రాయుచుండెఁ

దెల్పుండీ వార్త వేగఁ బా ♦ ద్ధిపున కిప్పుడు” —

కుంభ :— (వృద్ధురాలినివిడిచి తొట్టుపాటుతో) ఆ— ఆ—
నాదపుటేమిగుఱకుఁ బిచ్చిపట్టినదా?— ఆక్కా! ముందు నేను పోవు
చున్నాను—దానిని బట్టుకొనుటకుఁ దగినప్రయత్నము లొనరింపవల
యును—(నిష్క్రమించును)

సుగ :—(స్వగ) ఈ ముండను నఱికినపిమ్మటఁ గంచుకి యీ
వార్తను జెప్పరాదా?..... ఈ ప్రయత్న మిప్పట్ల విఫలమయినది.
క్రొత్తకల్పన. జేసి యీ మీరా నంతిపుఁనుండి వెడలఁగొట్టుటకే
చూచెదను. (నిష్క్రమించును—)

మీరా :—(పైకిఁ జూచి) అహో! రంగా! నీ వీలలు దురవ
గాహములు! నీ చర్య లత్యద్భుతములు! ఈ వృద్ధురాలి కత్తుకపైబడ
నున్న కత్తిని దప్పించితివి.

వృద్ధ :—అమ్మా! ముష్టిముండనగు నా మూలమున నింత
గండరగోళ మేల?

మీరా :—వెట్టిదానా! నీవు భయముకగుము. కరుణామ
యుండగు నా పాండురంగఁకు నిన్ను సంరక్షించినాఁడు—రమ్మ—ఆవలి
గదిలోఁగల వస్త్రావకములొసంగి—నిన్ను సాగనంపెదను.

వృద్ధ :—అమ్మా! నాకు వస్త్రావకములు వలదు—నన్నుఁ
జోనిండు—మరల మహారాజుగారువచ్చిన నా కాయువు మూడును.

మీరా :—అవ్వా ! నీవు భయపడక నా వెంటరమ్మ.

(ఇరువురు విస్మయింతురు.)

తెర చూలును.

మూఁ డ వ ర ం గ ము.

ప్రవేశము—నగిని

నగి :—(తనలో) విన్న పుద్ధాంతఃపురములోనికి బిచ్చగాండ్రను బ్రవేశపెట్టినందులకే—నుహారాశావారు మహాగ్రులై వారి నెల్లరను జావబాదిరి—నురల నేఁడిదేమి? పిచ్చిపిచ్చి పాటలను బాడుకొనుచు దేవిగారు—తాను రాజమహిషినన్న జ్ఞానము సుంతయు లేక—ఆలయము లోని కేఁగుట? భజనసేయుటక వచ్చిన సోమదత్తుఁ డామె గానమున కచ్చెరువంది మొక యమూల్యరత్న హారమును గాచుక గా నొసంగుట? బాగు బాగు ! ఈ విషయము సుగుణాబాయి యాలకించినచోఁ దప్పక రాణావారికిఁ జెప్పి యీమె నీ పర్యాయ పుతఃపురముచుండి సాగనంప గలదు.... కానిమ్మ.... (ముందుఁ జూచి) అదిగో ! ఆమె యీ వైపునకే వచ్చుచున్నది. మొన్న బిచ్చగాండ్ర వార్త చెప్పినందులకే నా కొక హారమిచ్చినదీమె ! నేఁడి వార్తను దెలియఁజేసిన నింకేమి కానుక నొసంగునో !

(అపుడు సుగుణాబాయి ప్రవేశము—)

సుగు :—ఏమే నగినీ ! ఏశేషము లేమి ? నిన్న నా వృద్ధురాలికి మీ యమ్మగారు వస్త్రదాన మొనరించిరా ?

నల్లి :—క— అందులకు లోపేమి ? ఆ ముసలియుండలేచినవేళ వంచిది—నరుయనునకే పట్టపుటేనుగు ప్రజలపైబడి చెలరేగినదని కించుకి యటచిరాడు—లేకున్న మహారాజుగారి చేతులమీఁదుగా యమలోకమునకు బోయియుండెడిది.

సుగు :—నేటి విశేషము లేమి ? మీ దేవిగా రుదయముననే, పాటలు పాడుచు భజనమందిరముం బ్రవేశించిరి. అటఁగల పురుషులెవ్వరు ?

నల్లి :—(మిన్నకండును.)

సుగు :—సం దేహించకుము—ఉన్నదున్నట్లు వచింపుము—నీవు తిరువాత నా గదికివచ్చిన నీకు మంచికానుక నిత్తును.

నల్లి :—అమ్మా ! మా దేవి భజనమందిరములోని కేఁగినపుడు అట సోమదస్తుడను వణిజుఁడున్నాడు

సుగు :—వాని రాకకుఁ గారణము ?

నల్లి :—దేవియొక్క యపూర్వగాన మాంబకించుట—అతఁడు వెలఁగట్టరాని రత్నహారముం డామెకుఁ గానుకగా నమర్పించి, వెడలి పోయినాడు.

సుగు :—మీ దేవికా ? రత్నహారము కానుకా ?

నల్లి :—అగును.

సుగు :—(నిమిలితశీత్రయై యాలోచన మభినయించి) నల్లినీ! ఆమె యా హార మేమిచ్చేసినది ?

నల్లి :—మెడలో ధరింపలేదు—మందిరములోఁగల పాండురంగ ప్రతిమ కలంకరించినది.

సుగు :—నల్లినీ ! నీవు నా కొక యువకారము నేయవలయును

నల్లి :—సెలవిండు.

సుగు :—తప్పక చేయగలనని బాసచేయుము.

నళి :—చిత్త మట్లే.

సుగు :—నీవుపోయి మీ దేవి చూడకుండ నా హారమును దెచ్చి నా కీయవలయును. అమె కెఱుకపడఁగూడదు.

నళి :—అమ్మా ! మీ రిక్కడ నేయుండుండు— నే నుదు నిము నములలో దానిం గొనివచ్చెదను.

సుగు :—మంచిది—పోయిమ్ము—వచ్చుఁపుడు మీ దేవి యేమి చేయుచున్నదో కనిపెట్టుము.

నళి :—చిత్తము—(నిష్క్రమించును)

సుగు :—(స్వగ) ఇన్ని దినములకు నా యత్నము ఫలించినది. నే నీ రత్నహారముతో నొకచిత్రనాటక మాడెదను. మీరాబాయి కాయువయినఁ జెల్లవలయును—లేదా ? అమె చిత్తురు పొలిమేరల దాటి పోవలయును - ఈ రెండింటిలో నొకటి తప్పదు - సోమదత్తునికి మీరాబాయితో సంబంధమున్నదని చెప్పటకు నా కీ హారము నిదర్శనముగ నుపయోగపడఁగలదు - (ముందుఁ జూచుచుండును)

(అంతఁ గొంతసేపటికి రత్నహారముతో నళిని ప్రవేశము.)

నళి :—అమ్మా ! చూచితిరా ? ఈ హారమునకు వెలఁగట్టుట కేఱికి శక్యము ? (ఇచ్చును.)

సుగు :—(పుచ్చుకొని తనలో సంతోషముతో) మా సోదరుఁ డిదివరలో దీనిం జూచినాఁడు. క్రయమునకు. దన కివ్వని సోమదత్తుని గోరినాఁడు అతఁడెప్పుడక వేరొకటి తెచ్చి యర్పించుకొనెదనని బదులు చెప్పిరాఁడు. (ప్రకా) నళినీ ! మీ దేవి యేమిచేయుచున్నది ?

నళి :—అమ్మా ! క్రొత్తగాఁ జెప్పవలయునా ? ఎప్పటిచర్యలే మందిరమునఁ గూరుచుండి యెడిలో రంగని విగ్రహముఁ జెట్టుకొని ముద్దులాడుచున్నది.

సుగు :—(తల పంకించి) సరే నీ నికబామ్మ తరువాత నన్ను గెలికొమ్మ - ఈ విషయ మెవ్వరికిఁ జెప్పవలదు.

నల్లి :—చిత్తము—(నిష్క్రమించును.)

సుగు :—చేరిత. దడయరాదు - ఈ రత్నహారము ను రాణాకు జూపింతును - మీరాబాయి తన్మయత్వముతోఁ దన మందిరమునఁ గూరుచుండి ప్రలాపించుచుండును - సోదరుని వెంటనిడుకొనివచ్చి మీరమున నిలువఁబెట్టెదను. అతఁడా పలుకల నాలకించి - నిశ్చయముగ నామె శరపురుషునితోఁ బ్రసంగించుచున్నదని భావింపఁగలము. అపు డామెకు శిరచ్ఛేదము—నా కాష్టదము !

(నిష్క్రమించును)

తెర పడును.

నాల్గవ రంగము—శయనాగారము

(ప్రవేశము—రాణాకుంభుడు)

కుంభు :—(స్వగ) అక్కటా ! ఏ యలజడియులేక - ప్రళాంత మయమయిన శుద్ధాంతఃపురమున నెట్టిచిక్రిచిచిత్రసంఘటనము లుదయించినవి ! కొఱవితోఁ దల గోకికొన్నట్లు - కోరితెచ్చిపెట్టుకొంటిని భార్యను - ఈమెవలన ఘుఘము రవ్వంతయులేదు - మీదుమిక్కిలి సౌందర్యవతియగుటచే నామెం గాంచిన తనే - నాకు మదనసంతాప మిసుమడించును. అద్దానిం బాపుమని యామె నెంతిబ్రతిమాలినను - లాభ మావంతయునుండదు. ఇంక నామెతో వేఁగుటయెట్లు ? అడవి

గాచిన వెన్నెలవలె నా జన్మనమిట్లు గడచిపోవలయునా? (ఆలోచన మభినయించుచున్నాడు.)

(అపుడు తొందరగా సుగుణాబాయి ప్రవేశము.)

సుగు :—మిటివా? సోదరా! మిటివా?

కుంభ :—(ఉలుకువడి) ఏమది?

సుగు :—(విషాద మభినయించి) అయ్యో! ఇంక నేమున్నది? పండువంటి కులము పాడుమీరావలసరే గళంకితమయినది.

కుంభ :—అక్కా! మరల నెవ్వరినయిన సంతఃపురమునః బ్రవేశపెట్టినదా?

సుగు :—(నోరు నొక్కకొనుచు) ఎట్టియపకీర్తి నాటిల్లినది! నీవీ విషయమునువిన్నవించుచు ముక్కుముక్కులుగ తటిగి కాకులకు గ్రద్దలకు నెగురవేయకుండునా?

కుంభ :—ఆ- ఆ- మీరా యంతటిశిక్షకు బ్రాతురాలా?

సుగు :—పాత్రురాలగునో, కాదో నాకు దెలియదు. ఆమె చేసినపనియిది. ఈ యూరిలోగల సోమదత్తుడనువాణ్ణి రత్నహారమును - (ఇచ్చి) హరహరా! నా నాలుక వేయచీలికలుగాను! చెప్పటకు నోరు రాకున్నది.

కుంభ :—(హారముంజూచి ఆశ్చర్యముతో) అక్కా! అక్కా! ఈ హారము నీ కెట్లు చిక్కినది? నే నెంతగా నొక్కించి యడిగినను - ఆ వశిజుడు నాకు విక్రయించుటకు సమ్మతించలేదు.

సుగు :—సోదరా! నీవు మాటుమాటాడకుము. రమ్మ నా వెంటరమ్ము.

కుంభ :—(ప్రముఖముతో) ఎక్కడకు? ఎందులకు?

సుగు :— నీకు సత్యమెఱుంగుటకుఁ గుతూహలమున్న నా వెంటఁము. నే నెక్కడికిఁ దీసికొనిపోయిన నీకేమి? నీవు మాత్రము నాయనుమతిలేనిదే యెవ్విధమయిన సాహసమునకుఁ బూనరాదు. తుదకుఁ బెదవులను గదల్పరాదు.

కుంభు :—నరియే. రమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

తెర | వాలును.

విదవ రంగము—మీరాబాయి మందిరప్రాంతము.

(ప్రవేశము—సుగునాబాయి—కుంభుడు.)

కుంభు :—అక్కా! నీ చర్య నాకుదురవగాహముగానున్నది. ఈ యర్ధరాత్రమునఁ జీకటిలో నన్నీ మందిరప్రాంతమునకుఁ గొనివచ్చితివే?

సుగు :—సోదరా! వ్యాఖలమనస్కుఁడవు గావలదు. గట్టిగా మాటలాడకుము - అడుగుఁ చప్పుడుగాకుండ మెల్లఁగా నీ మందిరకు డ్యము నానుకొని నిలువఁబడుదుము - రమ్ము

కుంభు :— (మెల్లఁగ) అక్కా! ఈ మందిరములో నివుడెవరున్నారు?— మీరాబాయి యిపు డిందు శయనించుటలేదా?

సుగు :—సోదరా! నీ చేతికిచ్చిన రత్నహారమును సోమదత్తుడు మీరాబాయి కిచ్చినాడు—ఆమె వానికి లోబడి యిపుడీ మందిరమున... .. విను - విను - పెదవులఁ గదపక - మెల్లఁగ వినబడుచున్న వారి సంభాషణ మాలింపుము.

కుంభ :—(నివ్వెనుపాటుతో విచట నభినయించును.)

(అంత మందిరాంతర్భాగమున మీరాబాయి.)

“మనోహరా! రమ్య - భక్త మద్దిమ్మ - తనివిదీర నన్ను
నీ కాగిటఁ జేర్చికొమ్ము ”

కుంభ :—హా మీరా! మీరా! (ఉదేకముతో) అక్కా!
అక్కా! చాలును - బోధపడినది

(అంత మరిల నేపథ్యమున.)

“అయ్యయ్యా! నీవియోగము నాకు దుస్సహము”.

కుంభ :—హా మహాపాతకి! రాక్షసీ! మీరా! సుప్రసిద్ధము—
అతిపునీతమునగు సుత్రుత్రియకులమున నీ వెల్లువొచ్చిందితివి? పత్నివతా
శిరోమణులను బ్ర వించిన భరతమాత చండాళి! వగు నీ కెట్టు లాశ్ర
యమిచ్చినది? కళంక మెఱుంగని చిత్తూరు రసపుత్రనద్యశము నేడు
నీ సంబంధమున మాలిన్యముబొందినదే! పాపాత్మకాలా!

నిరుపమాన సౌందర్య తేజోరాశిఁ నియు సద్గుణవతివనియుదలచి
నా కానంద మొనఁగూర్చునని నిన్ను గోరివరించిసండులకిదియూ ప్రతీ
కారము? దుష్టురాలా! నీవు భక్తురాలవన్నమాట మిథ్యగాదా?
నీకు వైరాగ్యమెక్కడిది? అబ్బా—అబ్బా—తలంచినంతనే గుండెలు
బ్రద్దలగుచున్నవి.... అక్కా—అక్కా—మెల్లగా నన్నుగొని
పోయి శయనాగారమునఁ జేర్చుము ఆతుచ్చురాలిని జిత్తురువిడిచి
యీక్షణమునందే పోవునట్టులాక యాజ్ఞాపత్రమునువాసి యందఁ
జేయుదును. అంతవఱకు నాకు శాంతియుండదు. అబ్బా—తలతిరుగు
చున్నది. ఒడలు వడలుచున్నది. నాభుజమును బట్టుకొనుము.

(సుగుణాబాయి రాణానుదీసికొని పోవుచు)

తెర వ్రాలును.

అటవరంగము—శయనాగారము.

(మీరాబాయి లేచి కూరుచుండగా, నళినిచెరినిలువబడియుండును.)

మీరా :—నళి! ఈయర్థరాత్రీ సమయమున నిటకేలవచ్చితివి? నీహస్తమునందలి లేఖయేమి?

నళి :—జేపీ! సుగుణబాయిమ్మ నిశ్చించుచున్ననన్ను లేపి, రాజాజ్ఞగాఁ దెలియజేసి, నీలేఖ నిచ్చివచ్చిని వుత్తెంచిరి (ఆని లేఖ నిచ్చును.)

మీరా :—(లేఖంబుచ్చుకొని విప్పి)

“మీరా!

సీవు పాపాత్మురాలివి—సుక్షత్త్రీయవంశమునఁ దప్పబుట్టితివి—నీయునికి పుట్టినింటికిని మెట్టినింటికినిగూడ నపకీర్తింగలుగఁజేయును. అద్వితీయ సౌందర్యవతివిగదా నన్ను సంతోషపెట్టలేకుండువాయని నిన్నుఁ జేపట్టి వంచింపబడితిని. నీకును సోమదత్తునకునుగల సంబంధమును నేను గన్నలారఁ గాంచితిని. అన్యులపై నీకభిలాషయున్నది కాని, నిన్నుఁ ద్రికరణశుద్ధిగాఁ బ్రేమించినభర్తవైలేదు—ప్రాద్దుపాదుచుటకుఁబూర్వము నీవు చిత్తూరువిడిచి నీయిష్టానుసారముగఁ బొమ్ము. స్త్రీహత్య మహాపాతకమనితలఁచియు నాదినండియు నీయపూర్వ సౌందర్యంబునకు ముగ్ధుడనగుటచేతను—నిన్నుఁ జేతులారఁజఁపుట కంగీకరింపకుంటిని—లేకున్న మదీయ ఖడ్గధారకు నిన్ను బలియాయ వలసినదే! నీకిత నా దర్శనము దొరకదు—నీవు చిత్తూరులో నీజన్మ మధ్యమున. గాలిడరాదు.

ఇట్లు

కుంభుడు”

నళి :—(కన్నుల పినునించుచు)

మీరా :—(దుఃఖించుచు) హా! తండ్రీ! రింగా! చేనేమి పాపముచేసితివి? నాచలన నేయపరాధముగలిగినది? ఆదిండిము నదేమిక్రమో! నిండాకాత్రినై యపకీర్తిచేపొందుచున్నానుదా! నాఁడు తండ్రి! నన్ను దుశ్శీలగా శుకాచనాఁడు—ఇప్పుడు చేడు పెండ్లియాడినభర్త యుచు నానించి యాశిక్ష విధించివాడుగాకేనికర్త వ్యము? గాఢుచొక్కవరి నవర్తించి నానిగోసిత్వమును వెడించు కొనుటకయిన ననకాశము లేకుండఁబోయిరద!.... ప్రభూ! పండరి నాథా! ఆదిని విన్నవరించియుంటచేతి నన్యనిజీపట్టుచు కంగీకరింప లేదు—కారణాంతరముచే వివాహమయినను—ఈ నాశిరీగ మింతనఱుకు బలిత్రీమే! ఇద్దా ని నీకొఱకే భద్రముగ నుంచితిని. అవాఘ్రూణిత పుష్పమువలెచున్న మదీయదేహమును నీవే ముట్టవలయును కనుక సియ్యరాత్రీముననే గాఢునియాజ్ఞను దలఁదాల్చి యీ మంతిపురినికి పొండురంగ పాదారవిందచులూ భజించుచు మార్గమున బట్టి పండరిం జేరఁబోయెదను అక్కడ నీ కీకనువు నచర్పించెదను.

నళి :—అమ్మా! ఏమి యీసాహసము! చూడుము. ఆకస మునఁ గాటుమబ్బు లుదముంచినవి అంధకారము నల్లకలఁ గ్రీముక్త కొనియున్నది. తెరువయినఁ గంటికగపడదు ఇట్టిసమయమున నబల వగు నీవొంటరిగఁ బోగలవా?

మీరా :—నళిసీ!

గీ॥ తల్లియును దండ్రీయును దాత ♦ త్రాతనేత

గురుఁడు దైవంబు హితుఁడు సో ♦ దరుఁడు నగుచుఁ

బాండురంగఁడే యెప్పుడు నా ♦ యంశమండఁ

దోడు నీజేల? వెలుగేల? ♦ తొడవులే?

నళి :—(స్వగ) ఆహా! నిశ్చయముగా నీమె పరచుభక్తరాల్—
దేవతాస్వరూపిణి! పాడుముండయగు సుగుణాబాయితో నేకీభవించి

రత్నహారమును దొంగిలించి యామె కిచ్చితిని. అమె దాని వాధారముగా గొని యామెయెడల నేరావోపణ మొనరించియున్న బాపమంతయు గాదే!

మీరా :—నళినీ! నేను నా తండ్రిగారి భవనమునుండి కొని తెచ్చిన పెండిబంగారునగల నేకములీ మందిరముననున్నవి నీవు వానిని పీసికొనిపోము. మందసములందుఁ గ్రొత్తగొత్త చీరలున్నవి - నీవు వానిని బట్టుకొని గోయి కట్టుకొనుము - నా కేమియువలను - నేటికి నా బంధములు విడిపోయినవి భూసలింగల పేదజనులలో నే కొకతె నుండినా! పాండుగంగని పతిమ యొందున్నజాలును - నీవుమాత్రము నా యందు నియుంచుచి నా నాథుని దర్శించి—

నీ॥ కలనైన, లేక యా ♦ టలనైన నన్యుల

నెదను దలంచుటే ♦ నెఱుంగననుము

త్రికరణంబుల నీకు ♦ బ్రేమించియుంటచే

భక్తిభావమున ♦ బ్రబలితనుము

తుచ్చమాకానుంబు ♦ చచ్చజేయమిడన

కోర్కు లీడేర్పలే ♦ కుంటిననుము

అవిసీతికార్యంబు ♦ లాచరింపక, సదా

సత్పథంబులఁబట్టి ♦ చనితిననుము

గీ॥ వివశంబున నవవాదు ♦ పృథ్వీనాకుఁ

గలిగెననిచెప్పి; నా నాథు ♦ లలితపాద

పద్మయుగళంబునకు మ్రొక్కి ♦ స్వాంత

మందు దాని మరువకుంగు ♦ ననుము నీవు

ఇక నా కనుజ్ఞయుమ్ము - పోవుచున్నాను.

నళి :—(దుఃఖించుచు) హా తల్లీ! తల్లిదండ్రులున్నారు - చెలికత్తె లెందరోయున్నారు - వా రెవ్వరికిఁ జెప్పకుండ నీ నిశీధనమయ

మున నొక పూతికపుల్లయియునఁ జేతంబట్టకుండఁ బయవ్వును నీవు పోవ
లయునా? ఎంతపాప మెంతపాపము!

మీరా :—(నుందహాస మునరించి) ననీ!

నీ॥ పండరీగాధుని ♦ భజన కేఁగుచునుండ

నత్తమామలయాజ్ఞ ♦ లందనేల?

విఠల దేవుని కీర్తి ♦ వినుతంపఁబోవుచు

నన్నదమ్మలఁ బ్రశ్న ♦ లమగనేల?

కస్తూరిరంగని ♦ గర్వంపెడలుచుఁ

దల్లిదండ్రులచెంతఁ ♦ దడఁచునేల?

శ్రీవల్లభుని భక్తి ♦ సేవింపఁగోరుచు

నందేహములతోడ ♦ నమయనేల?

గీ॥ జంకుగొంతులు విడనాడి ♦ స్వాంతిమందు

“స్వామి! నన్నేలు! నన్నేలు!” ♦ ప్రేమతోడ

ననుచు బాడుచు నాడుచు ♦ నరుగరాదె?

తోడు నీడేల? ధనమేల? ♦ తొడవులేల?

అమ్మా! నళినీ! నా కిడ సెలవు—(నిష్క్రమించుచు)

నళి :—(దుఃఖించుచు) అయ్యయ్యా! తుచ్చురాలనై - నుగు
ణాబాయి యొనంగు లంచముల కాశించి యెంతిపాప మొనరించితిని!
ఒకవేళ మహాభక్తితో సోమదత్తుడే సాధ్వికొనఁగిన రత్నహారమే
రాణా యనుమానమునకు హేతువయిన నెడ నా గతియేమి? నా
పాపమునకు నిష్క్రమియుండదుగదా!... .. సరియే—రోగమున కాప
ధమువలె బాపమునకుఁ బశ్చాత్తాపమే శరణ్యము! నేను మీరా
బాయికి విధింపఁబడిన శిక్షయందలి యధార్థమరసి పిమ్మట మహారా
జును సందర్శించి నే నెరింగిన నిజమును విన్నవించెదను. (నిష్క్ర-)

తెర వ్రాలును.

పంచమాంకము సంపూర్ణము.

శ్రీ రస్తు.

మీ రాబాయి

ప పాం క ము.

మొదటి గాథ—

(ప్రవేశము—సుగుణాబాయి.)

సుగు : —(స్వగత) నేడుగదా లబ్ధవిజయనయితినీ ! నేడుగదా నాకనంతమగునంతోప వంశమున సంతరిల్లినది! నేటితో నంతః పురమునకలగిడి వదలి పోయినత. మీరాబాయి నిశీధముననే రాణి వాసము వీడిపోయినది. ఇప్పటికి జిత్తూరుపాలిమేరలచుగూడ దాటి పోయియుండును. శని వదలిపోయినది. ఇక నాకు హాయిగా నిద్రపట్ట గలదు. (మీరాబాయి ద్వేషించి) ఓసీ! మీరా! ఇప్పుడైనను గ్రహించి తివా సుగుణాబాయియొక్క సామర్థ్యము! పులిమీనములతో ను య్యాల లూగనారంభించితివి. తుదకు నీవు తిప్పుకొన్నగోతిలో నీవే పడితివి. మహారాజగర్భమున చుద్భవించియు జిత్తూరురాణాను కేవల ట్టియు—నావిరోధముకతమున నేడిట్టి యిడుమలఁ గుడుచుచుంటివో! పలుమారులు మెల్లఁగఁజెప్పఁగావంటివికాదు—పాడుభజనలు మాను మనఁగా—శ్రీరంగనీతులు నుడివితివి. నగరుచండి వెడలఁగొట్టఁబడిన నీకిప్పుడేదేవుడు తోడ్పడునో చూచెదఁగాక! (ఇంచుక సేపాగి) కారణ మేమియో సరిగ నూహింపఁజాలను—కాని—రాణా మిక్కిలి చింతా క్రాంతస్థాంతుడై యున్నాడు. ఆమెవలనఁ దనకుఁగలిగిన యపఖ్యా

తికి విచారించుచుండవోవు!... (ప్రక్కకుఁజూచి) పుట్టాసింగు రాజసం దర్శనమునేసి యిటు వచ్చుచున్నాడు. వానిచడిగినఁ గొన్నిచివయ ములు తెలియఁగలవు.

(అపుడు పుట్టాసింగు ప్రవేశము)

పుట్టా :—(నుగుణాబాయినిజూచి తనలో) ఇదిగో! ఈ పాడు ముండ యిక్కడనేమున్నది. పరమభక్తరాలగు మీరాబాయికి స్వప్తి చెప్పించినది. కొంపకుఁ జిచ్చునెట్టినది.

సుగు :—పుట్టాసింగూ! రాణాయిష్టదేక్కడ?

పుట్టా :—మందిములో నున్నాను—నళినితోను సోమదత్తుని తోను మాటలాడుచున్నాను.

సుగు :—(తొట్రుబాటుతో) ఎందులకు? ఏవిషయమును గుఱిచి?

పుట్టా :—యదార్థముచుగుఱించి—మీరుపన్నిన కపటతంత్రము నుగుఱించి—మీరుచెసిన మోసమునుగుఱించి—తెలిసినదా?

సుగు :—పుట్టాసింగూ! నీవెవరిఁముఖమున మాటలాడుచున్నావో యెఱుఁగుదువా?

పుట్టా :—ఎఱుఁగకేమి? పరమభక్తరాలగు మీరాబాయిని బాధలందఁజేసిన వఁచకురాలికట్టెదుట—భక్తితో మాతగాభావించి సోమదత్తుడిచ్చిన రత్నాలహారమును నళినికేలంచమిచ్చి సంగ్రహించిన మోసకత్తెకట్టెదుట—ఊరిలో లేని సోమదత్తుని మీరాబాయిమందిరములో నామెతోఁగలసియున్నట్లు కల్లలువల్కిన మహాపాపాత్మురాలికట్టెదుట—అహహ—అహహ—అహహ నీయధికార మంతరించినది. అనన్య మెన్నటికిని దాగదు. నన్నఁబోయి దయానందయోగీంద్రుని జెఱునుండి విడిపించి తీసికొనిరావలసివదిగా రాణావా రాజ్ఞాపించిరి. నేను పోవుచున్నాను. పశ్చాత్తాపముబొంది చేసిన మహాపరాధము

నొప్పుకొన్నందులక నళినిని మహారాజుగారు తీసుకున్నారు. కాని యాది నుండియు నాటకనూడించినందులక నీగతి యేమగునో !

సుగు :—(స్వర్గ) ఇత నాకాయువుచూడినది. రాణామొక్క భక్తమున కెక్కాకేల ? నా మంత్రనేనే యిప్పుడునూతంబుడి ప్రాణత్యాగ మొనరింతును.

(విష్కరించును.)

పుట్టా :—ఇట్టి కుటిలచిత్తులుడుటచేతనే, భారతావని నానాటికి స్వీయశక్తి ముగించున్నది అమాయకురాలగు మీరాదేవి నీమె సాదించినది—దూషించినది—ఆమెచేసిన సత్కృతులను రోసినది. రోయుటమాత్రమేకాదు పుల్లలుపెట్టి రాణామనస్సుంజెఱచినది. అసత్య మెంత కాలముదాగును ? అకర్మ మెంతవఱకునిలుచును ? రాణాకూడ నేడు వికలచిత్తుడై సర్వకాలసర్వానస్థలయందు—“హా మీరా !” యని యామెనే స్మరించుచున్నాడు

(నేపథ్యమున—)

“అయ్యో ! అయ్యో ! సుగుణాబాయి నూతిలోబడినది”—

పుట్టా :—(ఆలకించి) ఆ-ఆ-నూతిలోబడినదా ? సుగుణాబాయియా ? (వఱుగిసిపోవును.

తెర వాలురు.

రెండవరంగము.

(ప్రవేశము—విచారగిస్తుండై కుంభుడు)

కుంభు :—హా మీరా ! మీరా ! బుద్ధిహీనుడనై-గర్వాంధ కార ప్రమత్తహృదయుండనై నిన్ను గోల్పోయితిని. ఆపాడుముండ

మాటలను వింటిని. నత్యము విదితమైనంతనే తన్ను నేనెక్కడశిక్షింతునోయని యామె నూతంబడినది.... అమోఘా! నివంటిపాండర్యవతి—నిన్నుజూలిన భక్తురాలు—నాకెట్లలభించును? అక్కటా! నీదివ్యమంగళఃగ్రహమును గన్నులారా సంస్కించుభాగ్యము నాకు లేదా? అబ్బా—బాధ—తాపము—హా! మీరా! మీరా! నీయిఖ బింబమునుగాంచినపుడే కంఠర్పుడు నాహృదయములోఁ బ్రవేశించినాడు—స్థిరనివాసమేర్పఱచుకొనినాడు వాడితూపులచేఁ బోడిమిఁ దూల్చుచున్నాడు (వనస్థునిదేశించి) ఓరీ మధనా! ఏల నాతో వృధావివాదముఁ దెచ్చివెట్టుకొందువు? రంజనిర్మాణ కళాకాశ్యమం బ్రకటించుకోనలంగి—నామీరా—ముద్దులమీరా—యుండగా నియూటలు నాయొద్దసాగురా?... మీరా! మీరా! రిమ్మ. త్వరితగతినిరమ్మ. తడయకుము మడనుడు గర్వితుఁడై విజృంభించుచున్నాడు. వీనిపోగరుఁ గట్టపవలయును. ఆలస్యమునేముకుము రమ్మ అబ్బా—పిలువగానే రావేమి? నన్నేడ్పింపఁజూచుటకు సికిరి సమయము? పోనిమ్మ—మీరా! నీవురాకున్న నేనేమిచెప్పెదను. (ముందు నకుఁబోయి) ఎక్కడుంటవి? ఆ—ఇక్కడున్నావు! ఏమి నన్నుజూచి పాటిపోవుచుంటివా? అబ్బా—సికిరిత బెట్టెందులకు? మనమిరువురము గలసి పోరాడినఁగాని—రతిరాజు పరాజితుఁడుకాఁడు ఏమి? నన్నుజూచి పాటిపోవుచున్నావా? (రెండడుగులు పక్కకిడి) ఈమూల దాగియున్నావా? అహా! ఏమిసీమాయ! మెఱపుచీగవలె నొక పరి కన్నులకుఁ బూడసూపి యంతలోనే యదృశ్యవగుచున్నావు! ఆ—దొరకితివి. ఇతఁ బట్టుకొని— నీ కుసుమకోమలదేహము నా బాహువులలోఁ జిక్కినది—నీచెక్కుటద్దములతో నావ్రేళ్లు సయ్యాటలాడఁగలవు. నీయధరసుధారసం బాస్వాదించి నాయవరిమిత దాహ తృప్తి బాపుకొందును. అపుడేమిసేయుదువు? రమ్మ. రమ్మ ముద్దిమ్మ

(అని చేతులుచాచి ముద్దికుకొనఁజూయి క్రిందఁబడి) హా! ఏమిది? నామీరా గాకొఁగిటలేదా? లేదా? హా మీరా! మీరా! నాయఁడు నీకాగ్రహమా? లేక పరాకా? పాండురంగనియందలి భక్తిచే నన్ను మరచిపోయితివా? ఒక్కవరి—ఒక్కవరిచాలును—నీ మనోమోహనవిగ్రహమును నాకుఁజూపుము. చూపవా? నన్నుదుఃఖ పెట్టుట నీకు న్యాయమా? రఁగా! పాండురంగా! నీకింతస్వార్థమెంతలకయ్యా? నీవయిన నామెతోఁ జెప్పరాదా? చెప్పి నాకోర్కి తీర్పరాదా?... .. హా! మరచితిని. మతిభ్రమణముచేఁ జలవఁచించుచున్నాను—నామీరా యా నిశీధముననే బయలుదేటి పండరికిఁ బోయినదని చెలికత్తెయగు నళిని చెప్పినదిగదా! (స్మృతినభినయించి) అవును తప్పక యామె పండరిలోనే యుండును. నేనిప్పుడే దయా నందయోగిని సందర్శించి, అమ్మహాత్మునితోఁ బండరి కేగెదను. అలస్య మేల? యోగిపుంగవుం గలసికొందును.

(నిష్క్రమించును.)

తెర వ్రాలును.

మూఁడవరంగము—పండరీపురమునఁ బాండురంగాలయము.

(పవేశము—పాండురంగనివిగ్రహముమోల మీరాబాయి.)

మీరా :—(అంబలిఘటించి) హే దీనమందారా! హేభక్త జనబంధూ! హే కరుణాసింధూ! హే సవకననందనాధి మునిగణ సేవితా! హే బృందారకవందిత సుందరచరణారవిందా! హే దుష్ట శిక్షణ శిష్టరక్షణ దీక్షాదక్షా! హే కోటిసూర్యప్రభాభాసితా! హే

మానితాకారా! హే నిర్వాజకృపాలహరీ! హే కీర్తనగా! హే
రంగ! హే పాపభంగ! హే శుభాంగ! హే హిమాం-హే హిమాం-
రంగ! హే హిమాం-హే హిమాం-రంగ!

సీ॥ నీనామపరనంబు ♦ నిఖిలపాపమచేధ

గణముభేదించు సిం ♦ గంపునొడను

నీపదాంబుజనేవ ♦ తాపత్రియాలభీల

దావాగ్నిజల్లార్పు ♦ తిరిగిజలంబు

నీప్రాపునంపదా ♦ నీక కారణమకాచు

వేల్పువాకిటయందు ♦ నెలయుచెట్టు

నీదర్శనం బతి ♦ నిర్మలాత్మల గోరు

ముక్తిసాధమునకు ♦ మొదటిమోటు

సీ॥ త్రికరణంబులచేతను ♦ దృఢతరముగ

నిన్నె ప్రేమించియుంటిని ♦ నెమ్మనమున

ఒరులు ముట్టంగలేదు నా ♦ యొడలు-దీని

నై కృమొనరించుకొమ్ము నీ ♦ యందురంగ!

(అనుబంధము—)

(భక్త్యావేశముచే భజనసేయుచు గ్రీందంబు పాణములు విడుచును)

తెర వ్రాలును.

నొల్లవ రంగము—పండరీపురప్రాంతము.

(ప్రవేశము—కుంభుండు—దయానందుడు)

దయా :—మహారాజా! చూచితివా?

మ॥ అదిగో! యంశం! భక్తబృందమదిగో! ♦ ఆనందమిందాండంగాః
బదములో పాడుచుః బాంసురంగ ప్రతిగున్ బల్యామివీక్షించుచు
ముదిలో తానాహముతోడ నర్చనలు సం ♦ పూజ్యస్థితింజేయు న
య్యదే! పుణ్యాంచితదృశ్యరాజము; సుఖః పూజ్యపారసు శ్చే మమున్!

కుంభు :—మహాశయా! పరమపవిత్రంబై. పుణ్యక్షేత్రంబు
లలో నగ్రగణ్యమైన పాండురంగనిలయమగు పండరీపురముం బ్రవే
శించితిమిదా! ఇపు డాలయములోనికేగి మీరాబాయిజాడలం
డెలియవలయును.

దయా :—(మందహాసముతో) నెట్టివాడా! భవపాశమునం
డగుల్కొనెదవేల? పాండురంగసంద్యసముకన్న భార్యాసందర్శనము
సకలత్యంత సంతోషదాయకమా?

కుంభు :—(ప్రక్కకుఁజూచి) ఆర్యా! ఆభజన లేమి? ఆజన
సమూహము లేమి? - కోలాహలమేమి?

దయా :—(పరికించి) రాజా! ఎవ్వడో యొకపురుషుండటు
పోవుచున్నాఁడు వానినగిరి తెలిసికొనుము.

కుంభు :—(మఁదనుకేగి) అయ్యా! ఆజనసమూహమేమి?
ఆభజనలేమి? తెలియఁజేసి నన్నను గహింతురా? (వినుటనభిన
యించి) ఆ-ఏమనుచున్నారు? ఎవ్వతెయో యొకసాధ్యముణి పాండు
రంగనిలో వైకృతమంధుటచే, భౌతికంబగు నామదేహము నూరేగిం
పుతోఁ దీసికొనిపోయి భూస్థాపిత మొనరించుచున్నారనియూ? (దయా
నందునుద్దేశించి) స్వామీ! దయానందా! ఆస్త్రీమూర్తి యెవ్వరో
తెలిసికొనవలయును. ఏలకో నాచిత్తము తత్తరపడుచున్నది. త్వరిత
గతిని రండు.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

తెర వ్రాలును.

విదవ రంగము—పాండవరంగాలయము

(ప్ర)వేశము:—మూర్ఖత్వము కుంభము—శైత్యోపచారము
లొనరించుచు దయానందుడు)

దయా:—(స్వగ) పరమభక్తురాలు మీరాబాయి! కనుకనే
జన్మరాహిత్యముం బడయగల్గినది! మహామునులకుఁగూడ దుర్లభం
బగు పదమం బొందగలిగినది. పరమేశ్వరునిలో నైక్యముచెందుట
సామాన్యులకు వశమా? ఈతఁడు మోహవిభ్రాంతుఁడగుటచే నిట్లు
మూర్ఖ మునిగినాడు.

కుంభ:—(మూర్ఖులైచి) హా! మీరా! మీరా! ఇంకనిన్ను
జూచుభాగ్యము నాకీడన్మకు లేదా?

దయా:—రాజా! ఊటడిల్లుమూటడిల్లుము.

కుంభ:—అయ్యా! దయానందా! నిర్భాగ్యుండునగు నా
కింక నూట యెట్లుగలుగును?

గీ॥ నాదుభాగ్యము జీవము ♦ నాదుహృదయ

మైన నాసాధ్య ననువీడి ♦ యరిగెనేడు

ఆమెలేకున్న నేనెట్లు ♦ లవనియందు

బ్రతుకగలవాడ! చెప్పమా! ♦ పరమపురుష!

దయా:—(మందహాసముతో) నాయనా! ఆమె పాండవ
రంగునిలో లీనమయినది. అందులకు సేపు సంతోష మందవలసినదే
కాని, విచారమందఁబనిలేదు. నేనొక విషయమును జెప్పచున్నాను
విను. లోకములో నొకనికి నింకొకనికి శాశ్వతమగు సలబంధమేదియు
లేదు. అందఱకు బంధువగువాఁడా పాండవరంగుఁడొక్కడే!... ..
నాయనా! ఇంతవఱకు గీహృదయ మజ్జానాంధకారావృతమైయున్నది

జ్ఞానీ కనదుః బ్రోశశపెట్టుము. సంసారమునుచెలసాలముం దాలు
బడ్డలనుతాత్పర్యే గట్టబడి మోహవినశలగు మనుజులకు మోక్షము
లేదు. అట్టివారిజన్మము నిష్ఫలము. భవబంధములకః జక్కుచడక
భక్తితోఁ గాంక్షించి నిభజించు మహితాత్మలే చుతార్థులు! మీరా
బాయిలోఁగల సౌందర్యముఁజూచి ముగ్ధులకైతివేకాని భక్తినిశ్రితం
సింహలేఃపోయితివి సేదామె నీకు మార్గదర్శినియైనది. ఆమె యెట్లు
జితేంద్రియత్వ మలవలచుకొని, మహాశ్మృష్టపదవింబొందినదో
నీవు గ్రహింపుము శ్లాఘ్యము సంతోషదాయకమునగు నట్టిమార్గము
నే నీవుకూడ ననుసరింపుము. అంతయేకాని—

ఉ. శాశ్వతమంచు దేహములు + శాశ్వతమంచు ఆలువిడ్డలున్
శాశ్వతమంచు భోగములు + స్యాంతమునం దలపాసి భక్తిమై
శాశ్వత లింగముముచు + సంస్మరణంబుచు జేయకుంటచే
శాశ్వత సౌఖ్యదాయకము + సద్గతికల్గునె యెన్నఁడేనియున్ !

కుంభ :—(దయానందుని పాదములపైఁబడి) మహాత్మా! నీ
యాజ్ఞను దలఁచుదును నీవు బోధాత్మతముం బ్రసాదించి హృదయ
పరివర్తనముగల్పించి, నన్ను ధన్యునిజేసితివి. నీవుచెప్పినచొప్పున
భక్తరాలగు మీరాబాయిని హృదయమునందిశుకొని నిన్ను గురు
దేవుఁగ భావించి విషయలోలుడనుగాక, ముప్పొద్దులందు నా
పాండురంగని పాదారవిందములనే భజితును.

దయా :—అయిన నికఁ గావలసిన దేమున్నది ?

కుంభ :—మహాత్మా! అవ్యాజంబగు కరుణాతిశయముం
జూపి నన్నుద్ధరించితివి—నా యజ్ఞానమును రూపు మాపితివి—
నాకుఁ దగులోపాయ మెఱిగించితివి. మీరాబాయినామము శాశ్వ
తముగా నుండుటలులఁ జిత్తురులో నొకమందిరము నిర్మింపవలయును
ఇక నఃతకంటె. గావలసిన దేమున్నది ? అయిన నిట్లుగాక !

గీ॥ ధర్మసాలనమున రాజు ♦ దనరుంగాక !
 సర్వలోకేశుమెప్పించు ♦ శక్తిధర్మి
 శ్రీ పురుష బృంహమంతునఁ ♦ జెలంగుగాక !
 పృథ్వి ధనధాన్యసమృద్ధి ♦ వెలయుగాక !
 నయా :—తథాస్తు ! తథాస్తు !! తథాస్తు !!!

శైవ వ్రాలురు

షష్ఠాంకము సంపూర్ణము.

నూతనమైన పోకడలు ! కొత్తకొత్త భావాలు !!

నాటక రంగస్థలమున మెరుపులా మెరసి
ప్రేక్షక హృదయాలను మెప్పించి మెప్పుపొందిన

మ థీ పె థీ

[సాంఘిక నాటిక]

రచన:—పెరుమాళ్ళ వీరరాజుగారు

అజ్ఞాన దశలో వున్నా వనితా లోకాని కొక
వెలుగు ! బాల్య వివాహములచే వైధవ్యమును
పొందిన బాలికా లోకానికి పున్న పునర్వివాహ
పుటక్క నిరూపణ కొక గొప్ప మార్గము !
సంఘ దురాచారములు ! నేటి నమాజము
లో పున్న వ్యభిచారానికి గల కారణాలు నిరూపిం
చుటలోను యీ నాటికను మించిన మేటి నాటిక
నేరొకటి ఇంతవరకు ఆంధ్ర భాషలో వెలువడలే
దు భాషా సంది అతి శులభమైన పంథాలో మృదు
మధురముగ చెక్కని భావములతో, మధురమైన
ఘట్టాలతో, ఘటనిన పద్యములతో, చక్కగా
రచించబడిన త్వరపడు

నెల 1-4-0

వలయువారు:—

కాళహస్తి తమ్మారావు అండ్ సన్సు,
ప్రింటర్లు, పబ్లిషర్లు, ౬౦౯ బుక్స్‌బిల్డు,
రాజమండ్రి.
